

Brexit Sonrası Avrupa Birliği'nin Güvenliği: Türkiye, Birleşik Krallık ve ABD Ekseninde Doğacak Fırsatlar ve Riskler

The Security of the European Union After Brexit: Opportunities and Risks Within the Axis of Turkey, the United Kingdom and the United States of America

Durmuş Ali KOLTUK^a, İsmail Utku CANTÜRK^b

MAKALE BİLGİSİ

<i>Makale Geçmişi</i>	
Başvuru	12 Eylül 2022
Kabul	13 Şubat 2023
Yayın	6 Mart 2023
Makale Türü	Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Brexit,
Avrupa Birliği,
Türkiye,
Birleşik Krallık,
Amerika Birleşik Devletleri,
Güvenlik.

ARTICLE INFO

<i>Article History</i>	
Received	12 September 2022
Accepted	13 February 2023
Available Online	6 March 2023
Article Type	Research Article

Keywords

Brexit,
European Union,
Turkey,
United Kingdom,
United States of America,
Security.

ÖZ

Birleşik Krallık, 1 Şubat 2020'de yürürlüğe giren Çekilme Anlaşması ile resmen Avrupa Birliği'nden (AB) ayrılmıştır. Brexit sonucunda önemli bir askeri müttefikini kaybeden AB, güvenliğinde birçok farklı değişkenin etkin rol oynayabileceği belirsiz bir geleceğe doğru ilerlemektedir. Bu belirsiz gelecek içerisinde birçok önemli fırsat ve risk bulunmaktadır. Bu çalışma, Brexit sonrası dönemde, AB'nin dış güvenliği ve savunmasının sağlanmasında Türkiye, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) önemini tartışmaktadır. Çalışmanın temel araştırma soruları şu şekilde sıralanabilir: Brexit'in getirdiği siyasi ve askeri dinamikler, AB güvenliğinin geleceği için ne ifade etmektedir? AB askeri güvenlik ve savunmasının geleceği için kendine yetebilir bir aktör müdür? Türkiye, Birleşik Krallık ve ABD ile kurulacak ikili güvenlik diyalogları ve askeri işbirlikleri, AB güvenliğinin sağlanmasına yönelik nasıl katkılar sunabilecektir? Bu kapsamda çalışmanın temel hipotezleri, AB'nin kısa ve orta vadede askeri güvenliğini ve savunmasını sağlamada kendine yetebilecek bir aktör olmadığı ve söz konusu üç aktör ile NATO ekseninde derinleştirilebilecek ikili güvenlik diyaloglarının AB güvenliğinin geleceği için kritik olduğudur. Söz konusu hipotezleri savunmak için AB'nin Türkiye, Birleşik Krallık ve ABD ile ikili ilişkilerindeki mevcut durum, gelecek projeksiyonları ve AB'nin kendi kendini savunabilme kapasitesi, çalışmada gerçekleştirilen analiz ve tartışmaların kapsamını oluşturmaktadır.

ABSTRACT

Since the Brexit referendum's positive result has led the United Kingdom (UK) to leave the European Union (EU), the member states are peering towards an uncertain future in terms of European Security. The loss of an important security ally such as the United Kingdom is leading the Union into a period full of various strategic opportunities and risks. This work focuses on analysing the potential strategic partnerships the EU can establish with Turkey, the UK and the United States (US), in order to secure the Union's security and defence needs. In this context, the main research questions of the work can be listed as such: What do the political and military dynamics brought by the Brexit mean for the future of EU's security? Is the EU capable and self-sufficient for the future of its military security and defence? How could forming bilateral security dialogues and engaging in military cooperation with Turkey, the UK and the US benefit the EU in terms of security? According to these, the main hypotheses of this work are that the EU is not self-sufficient in maintaining its military security and defence, and that it is critical for the EU's security to establish deepened bilateral security dialogues with the three actors mentioned above. To defend these hypotheses, the scope of the analyses and discussions in this work encompasses the current state of EU's bilateral relations with Turkey, the UK and the US, future projections and EU's self-defence capacity.

✉ Sorumlu Yazar/Corresponding Author

^a Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Antalya, **E-Posta:** : dkoltuk@akdeniz.edu.tr, **ORCID:** https://orcid.org/0000-0003-4144-1120

^b Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Antalya, **E-Posta:** utk_cntrk@hotmail.com, **ORCID:** https://orcid.org/0000-0003-3575-6468

⚠ Yazarlar bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmiştir. Aksi bir durumda Akdeniz İİBF Dergisi sorumlu değildir.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem: The Brexit referendum has become the catalyst for a perfect storm that spans across the future of the European continent. The series of political events that followed after the referendum has made the EU peer towards an uncertain future full of opportunities and risks. This work aims to illuminate these opportunities and risks within the axis of Turkey, the UK and the US. The work deems such illumination necessary because it asserts that EU's security cooperation with these three states are going to determine the future of the Union's stability in political and military dimensions. The work augments the necessity of this aim by demonstrating the uncertain nature of the EU's standalone defence capacity.

Research Questions: This work contributes into the EU Security Studies by revealing the salient exposure points of the Union's military security from a three-sided angle that has not been done before to a satisfactory extent. The work focuses on analyzing this topic within the axis of three states (namely Turkey, the UK and the US) that it asserts are the main partners which bring the biggest potential for successful bilateral security cooperations with the EU. Therefore, this work focuses on the following main research questions:

-What do the political and military dynamics brought by the Brexit mean for the future of EU's security?

-How important the NATO security umbrella is for EU's security?

-Did the declaration of AUKUS impact the European trust over NATO?

-Is the EU capable and self-sufficient for the future of its military security and defence?

-How could forming bilateral security dialogues and engaging in military cooperation with Turkey, the UK and the US benefit the EU in terms of political and military security?

Methodology and Literature Review: A qualitative research approach is endorsed in this work. A detailed literature review on the latest and most prominent publications and books over the European Security Studies have built the foundation of this work. The works of Trondal et al and R. .G. Whitman in particular have provided a guiding light for the analyses conducted in this work. Valid news articles and research reports have been used to enrich the quantitative findings, which supported the assertions throughout the various analyses. A face-to-face discussion with the Vice President and the Minister of Defence of Latvia, Artis Pabriks, during the Antalya Diplomacy Forum 2022 (ADF 2022) have also yielded fruitful results that contributed to the findings in this work.

The literature review in this work shows relative similarity with the previous prominent works conducted over this topic, such as the importance of restoring the EU-US security cooperation by strengthening the damaged security dialogue surrounding the North Atlantic Treaty Organization (NATO). As a diversion point from the previous publications about the matter, Turkey's military might, operational readiness and its willingness to contribute to the EU's military security has been demonstrated in detail.

Moreover, the political obstacles that stand before a vastly more beneficial EU-Turkey security dialogue have been pinpointed and demonstrated in this work. Another prominent assertion of this work that shows itself as a notable difference in the literature is that, restoring and building on the EU-UK security dialogue will be among the most significant decisions to ensure the future of the Union's military security.

Results and Conclusions: The results reached in this work overwhelmingly support its main assertion: Turkey, the UK and the US are the three states that the EU needs to focus on for strategic security partnerships in order to build its military security and maintaining it in the future. The analysis conducted over the EU's standalone defence capacity has revealed that, despite the Union has great potential in terms of converting its economic strength to military might, the political barriers within it and the ever-changing public opinion over NATO hinders the initiatives for creating a European Army. The problematic pullout of the NATO forces from Afghanistan has casted significant doubts on the minds of European policymakers' over the effectiveness of the Organization's security umbrella. Moreover, the declaration of AUKUS as a tripartite pact separate from NATO has caused major fractures over the trust established for the EU-US and the EU-UK security dialogues. On the other hand, Russian Federation's invasion of Ukraine has given NATO a very important opportunity to redefine its importance and place as an actor in the international system throughout 21st century. This invasion has become one of the most important events that changed the Europe's geopolitical paradigms from the ground up. Therefore, the work asserts that this is the US' and UK's chance to mend the wounds between their security dialogue with the EU by strengthening their commitment over the NATO alliance.

This work also strongly points out the strengthenment of the EU's security dialogue with Turkey, especially in the military dimension, as a critical policy proposal. In order for EU to make sure that it will not find itself in an existential crisis in terms of its defence and security, Turkey has become one of the most willing, operationally ready and effective partners to establish deeper cooperations with. Especially with the recent turn of events following Russia's invasion of Ukraine and China's rapid transformation of its economic and political power into military might, Turkey's importance in EU's defence and security will keep increasing drastically. As the formation of a unified "European Army" still looms on a very distant horizon forming new military security dialogues with Turkey, the UK and the US as well as strengthening the existing ones will be in the best interest of the EU.

1. Giriş

23 Haziran 2016 tarihinde gerçekleşen Brexit referandumunun üzerinden yıllar geçmesine rağmen Birleşik Krallık-Avrupa Birliği (AB) ilişkilerini ve bu ilişkilerin kapsadığı belirli politika alanlarını nasıl bir geleceğin beklediği hala belirsizdir. Daha önemli bir belirsizliğin ise "Brexit'in AB ve Avrupa entegrasyonu için nasıl sonuçlar getireceği" sorusu olduğunu söylemek mümkündür. AB Antlaşması'nın 50. Maddesi uyarınca Birlikten çıkışın ilk örneği olan Brexit, benzeri görülmemiş bir olay olmasından ötürü iki tarafı da oldukça zorlayıcı bir

süreç olmuştur. Her ne kadar etkilerini tam olarak anlayıp analiz etmek için yıllar geçmesi gerekse de Brexit gibi durumlar, AB bünyesindeki süreklilik ve değişim mekanizmalarını nedensellik çerçevesinde masaya yatırarak Birliğin geleceği hakkında tutarlı öngörülerde bulunmak için yeni fırsatlar yaratmaktadır (Trondal et al. 2021: 507-508).

Söz konusu belirsizliğin güvenliği ilgilendiren kısmı ise bu çalışmanın temel araştırma konusunu oluşturmaktadır. Öyle ki, Birliğin askeri güvenliği AB bütünleşme süreci boyunca ağırlıklı olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization – NATO) güvenlik şemsiyesi altında sağlanmıştır (NATO, 2022). Ancak 21. Yüzyılın başından itibaren ekonomik gücü eşsiz bir hızla yükselen Çin Halk Cumhuriyeti, özellikle son on yılda bu ekonomik gücü etkili bir şekilde siyasi ve askeri güce dönüştürme kabiliyetini elde etmiştir (Mayer, 2018: 2). Çin'in bölgesel ve küresel nüfuzunu hızla artırmasına olanak tanıyan bu durum ABD tarafından güvenleştirilmiş; Başkan Barack Obama döneminden itibaren kendini gösteren ve Başkan Donald Trump ile derinleşen *Pivot to Asia* (Asya'ya Dönüş) stratejisi (Saha, 2020) günümüzde Başkan Joe Biden ile birlikte tekrar ABD dış politika gündeminin merkezinde konumlandırılmıştır. Yakın gelecekte Biden yönetimi tarafından Çin "tehdidine" karşı ABD nüfuzunun yeniden dirilişine yönelik politikalarının genişletilmesi ve Asya Pasifik bölgesinin iki büyük gücün ekonomik, siyasi ve askeri savaş alanı haline gelmesi beklenmektedir (Reality of Aid, 2021). Dahası Avustralya, Fransız denizaltılarını satın almaya yönelik kontratını tek taraflı olarak feshetmiş (ABC News, 2021) ve beraberinde ABD, Avustralya ve Birleşik Krallık liderlerinin 15 Eylül 2021 tarihinde –odak noktasının Asya Pasifik olacağı açıkça görülebilen- yeni bir güvenlik ve savunma ortaklığı olan AUKUS'u¹ ilan etmiştir (The White House, 2021). İhanete uğradığını hissederek Washington ve Canberra büyükelçilerini geçici olarak geri çağırarak Fransa (Leonard, 2021) başta olmak üzere Avrupa'nın tepkisini üzerine çeken bu yeni ortaklık, NATO güvenlik şemsiyesinin zayıflayacağı ve AB'nin ortak savunma politikasını güçlendirme çabalarına hız katacağı ihtimallerini gözeterek yaklaşımı artırmıştır.² Fransa ve Avustralya arasındaki gerilim görece hafiflese de 1 Kasım 2021 günü Başkan Macron, Avustralya Başkanı Scott Morrison'ı denizaltı kontratının iptali hakkında yalan söylemekle suçlamıştır. Başkan Biden'ın Fransa'nın söz konusu kontrat iptalinden AUKUS'un ilanından önce haberdar olduğunu sandığı, bu yeni ortaklığın beceriksizce ele alındığını kabul ettiği açıklamasına rağmen (CNN, 2021) taraflar arasındaki gerginliğin AB'nin NATO'dan uzaklaşmasına sebep olup olmayacağı, yakın zamana kadar bir bilinmezlik içerisinde kalmıştır. Ancak bu bilinmezliğin 24 Şubat 2022 gününde Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesi (BBC, 2022) ile dağıldığını söylemek mümkündür. Öyle ki AB'nin doğrudan algıladığı, yükselen Rusya tehdidi, AB-NATO güvenlik ortaklığının kritik önemini bir kez daha gündeme getirmiştir. Söz konusu işgale karşı AB ve NATO büyük ölçüde ortak tepki göstermiş, net bir fikir birliği içerisine girmiştir (Goldenberg, 2022). Rusya'nın

Ukrayna'yı işgali, AB-NATO yakınlaşmasını önemli ölçüde hızlandırabilecek gibi görünmektedir. Bu gelişmeyi takiben müttefiklerin Çin'in yayılmacılığına karşı bir duruşa da sıcak bakarak Çin'i askeri açıdan çevrelemeyi amaçlayan AUKUS Paketi'ne (Perot, 2021: 2) olumlu yaklaşımları olasıdır. Bu olasılığı destekler nitelikte bir analiz gerçekleştiren Perot, AUKUS Paketi'nin ilan sürecinde müttefikler arasında yaşanan gerginliğin Paris ve Canberra arasındaki ilişkilerin parçalanmasına yol açacak düzeyde olmadığını, AUKUS'un Fransa'yı Hint-Pasifik bölgenin dışına itmeyeceğini savunmaktadır (Perot, 2021: 5).

Avustralya'nın gerçekleştirdiği bu hamlenin tarihsel, kültürel ve diplomatik sebeplerden dolayı tahmin edilebilir olduğunu öne sürmek mümkünken (Fathi, 2021) ABD ve Birleşik Krallık'ın jeopolitik önceliklerini Asya Pasifik bölgesine kaydırmasının AB için doğurabileceği önemli sonuçlar bulunmaktadır. Öyle ki, son yıllarda Beyaz Saray'ı yatıştırma daha az meyilli hale gelen Avrupa devletlerinde kıtanın çıkarlarını korumak adına otonom bir Avrupa güvenlik stratejisini savunan söylemler yükselmeye başlamıştır (Soare, 2020: 9). Fransa Başkanı Emmanuel Macron, *The Economist*'e verdiği 7 Kasım 2019 tarihli röportajda ABD'nin Avrupa projesine sırtını dönmeye başladığını ve şu anda tecrübe edilen NATO'nun beyin ölümünün gerçekleşmesi olduğunu ifade etmiştir. Avrupa'nın bir uçurumun eşiğinde olduğunu öne süren Macron, AB'nin kendini bir an önce bir jeopolitik güç olarak görüp stratejik düşünmeye başlamadığı takdirde artık kendi kaderini kontrol edemeyecek duruma geleceği yönünde keskin bir uyarı yapmıştır (The Economist, 2019). Macron'un bu uyarısının kısa vadede dikkate alınabilmesinin gerçekçi olup olmadığı, bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde analiz ve tartışma konusu olmuştur. NATO güvenlik şemsiyesinin AB'nin dış güvenlik ve savunmasında vazgeçilmez düzeyde önemli olduğunu savunan çalışma, AUKUS bağlamında doğan tartışmaların ve NATO'ya duyulan güvenin AB-NATO güvenlik işbirliği için ne anlama geldiğini tartışmayı da gerekli görmektedir.

Çalışma, Brexit sonrası dönemde Avrupa'nın güvenliği ve savunmasında üçüncü ülkelerin –özellikle kısa ve orta vadede- çok önemli roller üstlenebileceğini savunmaktadır. Çalışmada söz konusu üçüncü ülkelerden en önemlileri, aynı zamanda NATO'nun operasyonel kabiliyeti en kuvvetli üyelerinden üçü olan ABD, Birleşik Krallık ve Türkiye olarak belirlenmiş ve bu üç ülkenin AB ile işbirliği potansiyeli ekseninde bir güvenlik ve savunma analizine odaklanılmıştır. Çalışmada bu üç ülkeye odaklanılmasının sebebi, NATO güvenlik şemsiyesi içerisinde askeri ve operasyonel kabiliyeti en yüksek olan ve çalışmada AB güvenliğine doğrudan büyük bir pozitif katkıda bulunabilecek üç müttefik olmalarıdır.

Çalışmanın temel araştırma sorularını şu şekilde sıralamak mümkündür: Brexit sürecinin getirdiği siyasi ve askeri dinamikler, AB güvenliğinin geleceği için ne anlama gelmektedir? NATO güvenlik şemsiyesi AB'nin güvenliği için ne kadar önemlidir? AUKUS pakettinin ilanı Avrupa'nın NATO'ya olan güvenine etki etmiş midir? AB askeri

¹ Pakt, doğrudan üç üye ülkenin isimlerinin kısaltılmasından oluşan AUKUS şeklinde adlandırılmaktadır. AUKUS kısaltmasının resmi bir tam yazımı bulunmamaktadır.

² Eskiden Almanya Şansölye Yardımcılığı ve Dışişleri Bakanlığı görevlerinde bulunan Sigmar Gabriel'e göre AB, güvenlik konularında daha çok ABD gibi düşünmeye başlaması gerektiğini savunmaktadır. (Amaro, 2021; Kupchan, 2021).

güvenlik ve savunmasının geleceğinde kendine yetebilir bir aktör müdür? Bu araştırma soruları çerçevesinde çalışmanın temel hipotezleri ise şu şekildedir: AB, kısa ve orta vadede askeri güvenliğini ve savunmasını sağlama konusunda kendine yetebilecek bir aktör değildir. Bu nedenle Türkiye, Birleşik Krallık ve ABD ile NATO ekseninde derinleştirilebilecek ikili güvenlik diyalogları ve askeri işbirlikleri, AB güvenliğinin geleceği için kritik öneme sahiptir. AB'nin Türkiye, Birleşik Krallık ve ABD ile ikili ilişkilerindeki mevcut durum, gelecek projeksiyonları ve AB'nin kendi kendini savunabilme kapasitesi konularında, çalışma kapsamındaki analiz ve tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çalışma nitel bir araştırma yaklaşımı benimsemiştir. Avrupa Güvenlik Çalışmaları literatüründeki güncel ve öne çıkan yayınlar ve kitaplar kapsamında yapılan detaylı bir literatür taraması, bu çalışmanın temellerini oluşturmuştur.

Çalışmanın ilk bölümünde, Brexit özelinde AB-Birleşik Krallık güvenlik ve savunma işbirliğinin günümüzdeki durumu ve ufukta görünen potansiyeller ele alınmıştır. AB, Brexit ile askeri ve operasyonel gücü en yüksek üye devletlerinden birini Birlik bünyesinde kaybetmiştir. Ancak bu durum hem NATO hem de ikili ilişkiler özelinde Birleşik Krallık'ın gelecekte AB güvenliğini sağlamada önemli bir müttefik olabileceği gerçeğini değiştirmemektedir. Birleşik Krallık ile ilişkilerin kuvvetlendirilmiş bir güvenlik ve savunma ortaklığı kapsamında genişletilip derinleştirilmesi, çalışmada AB dış güvenliği için bir gereklilik olarak savunulmuştur. Pratik güç politikaları çerçevesinde Norveç'e yönelik geçmiş AB uygulamaları ile Brexit sonrası AB-Birleşik Krallık güvenlik ve savunma ortaklıklarının benzeşmesi ihtimali (Trondal, vd., 2021: 509), çalışmadaki tartışmalarda kendine yer bulmaktadır. Öyle ki bu çalışma, AB güvenliğinin 21. yüzyıl boyunca güvence altına alınması için NATO kapsamındaki mevcut güvenlik ortaklığının derinleştirilip ötesine geçilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Çalışmada ele alınan ikinci bölüm, AB-ABD güvenlik ortaklığında mevcut durumu ve ortaklığın geleceğinin NATO üzerinden okunmasına odaklanmaktadır. Bu bölüm çerçevesinde Brexit'in ABD dış güvenlik politikasında yankılanışı, ABD'nin jeostratejik emellerinin Asya-Pasifik coğrafyasına kayması ve bunu tasdikler görünümdeki AUKUS girişimi ve tüm bunların Avrupa kıtasının güvenliğinde NATO'nun yerini sorgular yapısı incelenmektedir. NATO'nun tek başına AB güvenliğini sağlamada ne kadar güvenilir bir dayanak olduğu ve AB-ABD güvenlik ve savunma ortaklığının nasıl çeşitlendirilebileceği konuları, bu başlık altındaki tartışmalarda kendine yer edinmiştir. AB ve ABD'nin NATO kapsamındaki müttefikliğinin daha da derinleştirilerek sağlamaştırılması, AB'nin uzun vadeli güvenliği için bir gereklilik olarak sunulmuştur.

AB'nin güvenlik ve savunma stratejisinde peşinden koşması gereken bir diğer üçüncü ülkenin Türkiye olması gerektiği iddiası üzerinden tartışmalar yürütülen üçüncü bölüm, AB-Türkiye ortaklığının sunduğu fırsatlar ve bu fırsatların önündeki engellere değinmektedir. Türkiye'nin jeostratejik konumunun AB'nin güvenliği için taşıdığı kritik önem ve Türk ordusunun operasyonel kabiliyetinin Türkiye-AB güvenliğinin karşılıklı geliştirilmesine sağlayabileceği katkılar, bu başlık altında irdelenmiştir.

Öyle ki bu çalışma, halihazırda birçok AB ülkesi ile NATO vasıtasıyla müttefik olan Türkiye'nin AB güvenliğine sağlayabileceği potansiyel katkının, mevcut katkısından çok daha fazla olabileceğini öngörmektedir.

Çalışmada son olarak, AB'nin bağımsız bir güvenlik stratejisi oluşturma kapasitesi ve iç mekanizmalarının buna ne denli izin verdiği, çalışmada tamamlayıcı bir tartışma konusu olarak ele alınmıştır. AB'nin mevcut operasyonel kabiliyeti ve askeri potansiyeli, "AB ordusu" fikrinin geleceğine dair öngörüler ve söz konusu ordunun tek başına Birliğin güvenliğini sağlayıp sağlayamayacağı konuları, analiz masasına yatırılmıştır. Bununla beraber, potansiyel bir AB ordusunun kurulmasının, sürecin doğru yönetildiği takdirde AB dış güvenlik ve savunmasına önemli bir katkı ve AB dış politikasının hareket serbestisini artıracak bir araca dönüşebileceği fikri tartışılmıştır. Ortak bir AB askeri birliğinin oluşumunun Birlik içerisinde inşa edilmiş –ve kuvvetlendirilmeye çabalanan- "biz" kimliğini güçlendirebilecek, AB'nin siyasal entegrasyon sürecini hızlandırabilecek bir faktör olduğu, bu çalışmada öne sürülen iddialar arasındadır. Öyle ki, tekrardan kutuplaşmaya başlayan ve farklı çıkarlar peşindeki farklı güç merkezlerinin ortaya çıktığı uluslararası ortamda Avrupa Projesi'nin korunmasında başarı derecesi, AB'nin dış güvenlik ve savunmasını ne kadar bağımsız idame ettirebileceği ile doğru orantılı olabilecektir. Üçüncü ülkelerle geliştirilen güvenlik ve savunma ortaklıkları ile zenginleştirilecek bir ortak AB askeri gücü, AB güvenliğinin uzun vadeli sürdürülebilirliği için en doğru karar olabilecektir.

2. Brexit Sonrası AB – Birleşik Krallık Güvenlik Ortaklığının Geleceği

AB – Birleşik Krallık ilişkilerinin Brexit ile birlikte iki taraf için de önemli bir dış politika mücadelesine dönüştüğünü söylemek mümkündür. Birleşik Krallık'ın bağımsız bir dış politika anlayışıyla AB'den Çekilme Anlaşması'nı bir yol haritasından ziyade gerektiğinde başvurulacak bir "rehber" olarak değerlendirmesi ve bu bağlamda sahip olduğu hareket serbestisi, Brexit sürecini daha da belirsizleştiren etmenlerden biri olmuştur. Dahası, Birleşik Krallık henüz AB ile ortak güvenlik ve savunma politikaları üzerine müzakereler için çabalama niyeti göstermemiştir. Bu durum, iki taraf arasındaki güvenlik ve savunmaya yönelik işbirliğini bulanık bir geleceğe doğru götürmektedir (Whitman, 2020: 222). Birleşik Krallık hükümetinin yaklaşık 150 sayfalık referandum öncesi raporunda dış güvenlik konusu neredeyse hiç yer tutmamış, 2020 yılı boyunca güvenlik ve savunma diyalogları AB'nin önerileri çerçevesinde tek taraflı bir havada gerçekleşmiştir. Birleşik Krallık'ın dış politika hedefleri arasında anahtar bir eğilimin, "AB'den bağımsız olarak egemen kararlar alma sembolizmi" (Bond, 2020) olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Boris Johnson yönetiminin AB ile ortak güvenlik ve savunma konusunda diyaloga bile girmemeyi tercih etmesi ve bunun yerine AB üye ülkeleriyle ikili ilişkilere odaklanan bir eğilim sergilemesi (Bond, 2020), AUKUS'un ilanı ile oldukça karmaşık ve tartışmalı bir hal almıştır. Çalışmanın bu bölümü, AB-Birleşik Krallık güvenlik ve savunma ilişkilerinin mevcut durumu ve ufukta görünen fırsatlar ile tehlikeleri (Sweeney ve Winn, 2021) ele almayı amaçlamaktadır.

Öncelikle Brexit sürecinin güvenliğin farklı sektörlerinde AB-Birleşik Krallık işbirliğini nasıl etkilediğini ele almak, askeri güvenlik bağlamında bir tartışma yürütmek için faydalı olacaktır. Askeri güvenlik çerçevesinde olmasa da ikili güvenlik ilişkilerinde atılan önemli bir adım, 1 Mayıs 2021 tarihinde AB-Birleşik Krallık Ticaret ve İşbirliği Anlaşması (Trade and Cooperation Agreement – TCA) ile birlikte yürürlüğe giren Bilgi Güvenliği Anlaşması'dır (Security of Information Agreement – SIA). Yüzeysel olarak önemli bir anlaşma gibi görünse de SIA'nın kaderini belirleyecek gerçek etmen, iki taraf arasında nasıl bir siber güvenlik türünün benimseneceğidir. Öyle ki Birleşik Krallık küresel bir siber liderdir; AB ise siber güvenlik ortaklıkları için bölgesel bir merkez teşkil etmektedir (Geneva Centre for Security Policy, 2021). İki tarafın siber güvenliğe yaklaşımının uyumlaştırılması ile ortak ve etkili bir güvenlik politikasının belirlenmesi, siber güvenlik tehditlerinin gittikçe derinleştiği günümüzde SIA'yı etkili kılmak için önemli gerekliliklerdir. Söz konusu siber güvenlik ortaklığının başarılı bir şekilde yürütülmesi, güvenlik ve savunmanın diğer sektörlerine doğru yayılan bir AB-Birleşik Krallık işbirliği ortamının oluşmasını tetikleyebilecektir.

Brexit süreci, AB-Birleşik Krallık ikilisinin ceza adaleti ve güvenlik alanındaki işbirliğini de doğrudan etkilemiştir. TCA'nın üçüncü kısmı, ceza adaleti ve güvenlik alanlarını kapsamakta ve 1 Ocak 2021 tarihinden itibaren söz konusu alanlardaki işbirliğinin devamlılığı ve devamsızlığı arasında geniş bir yelpazeyi içermektedir. TCA sonrası AB-Birleşik Krallık işbirliğinin ceza adaleti ve güvenlik alanındaki devamlılığına yönelik yapılan bir çalışmada devamlılık kriteri beş farklı kategoride özetlenmiştir. İşbirliğinde devamlılığın genel anlamda sürdürüldüğünü söylemenin mümkün olduğu alanlar bilgi paylaşımı, yolcu isim kaydı (passenger name record – PNR) taraması ve haciz tedbirleridir. Devamlılığın kısmen azaldığı alan, Avrupa Tutuklama Emri (European Arrest Warrant – EAW) çerçevesindeki, suçluların geri gönderilmesi modelidir. Devamlılığın önemli ölçüde azaldığı alanlar suç araştırmalarında ve delil toplamada karşılıklı hukuki destek ile Europol, Eurojust ve ortak soruşturma ekiplerine katılımdır (Wilson, 2021: 1). Büyük aksaklıkların gözlemlendiği alan ise İkinci Nesil Schengen Bilgi Sistemi (Second Generation Schengen Information System - SIS II) (European Commission, 2022) üzerinden Birleşik Krallık polisine tüm AB üye ülkeleri tarafından entegre bir şekilde aktarılan tam otomatik veri akışı olmuştur. Öyle ki AB üye ülkeleri, bundan böyle SIS sistemi üzerindeki tüm bildirimleri Interpol iletişim sistemlerine kopyalamak zorunda kalacaktır. Neredeyse tamamen devamlılığı sonlanan ceza adaleti/güvenlik alanı ise KDV ve sosyal yardımlarla bağlantılı olanlar haricindeki tüm mali yaptırım ve cezaların ortak uygulanması süreçleridir (Wilson, 2021: 1). Bu çalışma kapsamında da gözlemlenebildiği üzere, Brexit sürecini takiben ceza adaleti kapsamındaki AB-Birleşik Krallık işbirliğinde ciddi kopukluklar meydana gelmiştir. Söz konusu durum, iki ülke arasındaki uluslararası suç sorunlarının çözülmesi süreçlerini geciktirebilecek, uluslararası politik krizleri derinleştirilecek ve güvenliğin diğer sektörlerine doğru pozitif bir yayılmaya ket vurabilecektir.

Brexit sonrası en çok geri plana atılan güvenlik sektörlerinin başında ise, bu çalışmanın ana odağı olan askeri güvenlik

gelmektedir. Karşılıklı müzakerelerin Covid-19 pandemisinin gölgesi altında kalması ve pandemi şartlarının getirdiği zamansal ve mekânsal kısıtlamalar, müzakerelerin kalitesini düşürücü etmenler olarak kendini göstermiştir (Whitman, 2020: 223). Ocak 2020'den beri AB'den Çekilme Anlaşması'nda belirlenen bağlayıcı maddelerin askeri güvenliği ilgilendiren kısmı, AB'nin dış, güvenlik ve savunma politikasını oluşturup uygulayan Avrupa Dış İlişkiler Konseyi, Siyaset ve Güvenlik Komitesi (Political and Security Committee – PSC), AB Askeri Komitesi gibi kurumlar düzeyine yayılmamıştır (Whitman, 2020: 223). Böylece herhangi bir kurumsal bağlayıcılık altında bırakılmayan Birleşik Krallık, savunma ve askeri güvenlik alanlarına yönelik müzakerelerde büyük bir hareket serbestisine sahiptir.

AB-Birleşik Krallık güvenlik ve savunma işbirliğinin geleceğine dair önemli bir belirleyici, üçüncü ülkelerin AB güvenlik ve savunma girişimlerine ne ölçüde dâhil edilebileceği ve Brexit'in söz konusu dâhil oluşun siyasi şartlarını ne kadar değiştirebileceğidir (Svendsen, 2021: 526). Öyle ki, Brexit sonrası güvenlik ve savunma alanında müzakerelere yönelik teşvik ve tekliflerin çoğunlukla AB tarafından geldiğini söylemek mümkündür (Bond, 2020). Bu noktada AB'nin Birleşik Krallık ile yeniden inşa edeceği güvenlik ilişkilerini, Birliğin Norveç ile sahip olduğu güvenlik ortaklığını model alarak gerçekleştirebileceği öne sürülebilir (Svendsen, 2021: 529-530). Aynı Birleşik Krallık gibi bir NATO ülkesi olan Norveç, AB güvenlik ve savunma politikası ile yakından bağlantılıdır. Svendsen'e göre, Birleşik Krallık'ın da AB güvenliği ve savunmasıyla bir üçüncü ülke olarak yakından ilişkili olmayı arzuladığı göz önüne alındığında (Svendsen, 2021: 529), AB-Norveç örneğine yakın bir entegrasyonun oluşturulması için etkili bir yol haritası olarak kullanılabilir. Nitekim Norveç 1972 ve 1994 referandumlarında AB üyeliğine karşı sağlam bir muhalefet göstermiş, Birlik ile ilişkilerinde bir "üçüncü ülke" olmayı gönüllü bir biçimde seçmiştir. 2021 itibarı ile Norveç, güvenlik alanında sivil AB operasyonlarına 181 personel ve 240 milyon Norveç Kronu, askeri AB operasyonlarına ise 220 personel ve 224 milyon Norveç Kronu kadar destek vermiştir. Söz konusu katkılar, Norveç'in AB ile dış, güvenlik ve savunma politikaları üzerine sahip olduğu çok sayıda anlaşma çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. O kadar ki Norveç, AB'nin güvenlik ve savunma alanlarında en çok ikili anlaşma imzaladığı üçüncü ülkedir (Svendsen, 2021: 529-530).

Svendsen'in çalışması, AB-Birleşik Krallık güvenlik ve savunma ilişkilerinin uyumlaştırılabilmesi için öncelikle AB içerisinde Birleşik Krallık'ın üçüncü ülke katılımının "depolitize" edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Norveç ile güvenlik ve savunma ortaklığı AB kamuoyunda siyasallaştırılmadığı için bu bağlamdaki işbirliği siyaset radarının altında kalmakta, Norveçli politika yapımcılar fazla bir kamuoyu baskısı olmadan çalışabilmektedir. Bu durum, Birleşik Krallık örneğinde tam tersidir (Svendsen, 2021: 535). AB siyasetinde yükselen "AB ordusu" fikri Brexit referandumunu takip eden süreçte süreçte tartışmalarda kendine yer bulmuştur (Cunha, 2020). Birleşik Krallık ile girişilebilecek derinleştirilmiş bir güvenlik ortaklığı, AB siyasetinde ve kamuoyunda kuvvetli bir direnç ile karşılaşabilecektir. Birleşik Krallık ile askeri alanda işbirliğinin başarılı bir düzlemde yönetilmesi için ya ülkenin AB siyaseti bağlamında pozitif bir düzleme

oturtulması ya da bu iki unsurdan ayrıştırılması gerekmektedir. Bu sayede süreç bürokratik çerçevede işleyebilecek, askeri ortaklık ve işbirliği daha hızlı ve etkili bir biçimde kurulabilecektir.

Çalışmada, AB'nin dış güvenlik ve savunmasının geleceğine yönelik en kritik rolü oynayabilecek aktörlerden bir diğeri ABD olarak değerlendirilmektedir. AB-ABD güvenlik ortaklığının geleceği, ortaklığın neden geliştirilmesi gerektiği ve bu gereklilik doğrultusundaki potansiyel engeller, sıradaki başlığa konu olmuştur. NATO'nun AB güvenliğinin sağlanmasındaki önemi, NATO güvenlik şemsiyesinin en büyük garantörü konumundaki ABD ekseninde incelenmiştir.

3. AB – ABD Güvenlik Ortaklığının Geleceği ve NATO'nun AB Güvenliğindeki Yeri

Brexit'in ABD özelinde oldukça büyük bir siyasi mesele haline geldiğini söylemek mümkündür. Öyle ki ABD'nin Brexit'e yönelik takındığı tavır ve Brexit süreci boyunca AB-ABD ilişkilerinin izlediği seyir, AB'nin bir güvenlik aktörü olma rolünün ABD tarafından her zaman açık olarak desteklendiği izlenimini vermiştir. Fakat bu söylemsel izlenimin altında, birden çok ABD hükümetinin AB savunma ve güvenliğine yönelik takındığı çok daha belirsiz tavırlar yatmaktadır. Öyle ki “AB bir güvenlik ortağı mıdır yoksa bir güvenlik sorunu mu?” sorusu, Amerikan dış politikasını çok uzun zamandır meşgul etmektedir. ABD'nin söylemlerinde AB ile güvenlik ortaklıklarına yönelen işbirlikçi bir ton mevcutken eylemsel boyutta AB'nin yönetilmesi gereken bir zorluklar/sorunlar kaynağı olarak ele alınması söz konusudur. Birleşik Krallık, ABD'nin bu sorunsalı yönetmesi için önemli bir köprü mekanizması olmuştur (Rees, 2017: 2). Söz konusu mekanizmasının Brexit ile birlikte yaşadığı fonksiyonel güç kaybı, ABD'nin askeri güvenlik ve savunma ekseninde AB'yi konumlandırışında cevaplaması gereken önemli bir soruyu da beraberinde getirmiştir: NATO'nun AB güvenliğindeki rolünün geleceği ne olacak?

Atlantikçilik çerçevesinde hareket eden ABD, ekonomik ve askeri gücünü düzeni desteklemek için kullanmış, NATO kapsamındaki müttefiklerine düzene yönelik güven vermiştir (Pape, 2005: 9). Bu bağlamda NATO, Batılı ülkeler arasında karmaşık işbirliği şemaları inşa etmeye olanak sağlayan ve güvenlik ile savunma eksenlerinde rekabet baskılarını azaltan önemli bir araç haline gelmiştir (Ikenberry, 1988-1989: 44). Bu karmaşık savunma şemsiyesinin AB tarafından da büyük ölçüde benimsenen işlevselliği, ABD'nin jeostratejik hedeflerinin Asya-Pasifik eksenine kayması ile boyut değiştirme yolundadır. Dahası, eski ABD Başkanı Donald Trump'ın NATO müttefiklerine yönelik eleştirileri ve ABD'nin NATO müttefiklerini korumasının sürdürülebilirliğine yönelik ifadeleri, Avrupalı liderlerde NATO'ya yönelik önemli şüpheler uyandırmıştır (Herszenhorn, 2019). Bu noktadaki şüphecilik zirve yaptığı noktanın ise, 15 Eylül 2021'de ilan edilen AUKUS güvenlik ortaklığı olduğunu öne sürmek mümkündür. Öyle

ki, Avrupalı müttefiklerden habersiz ve Başkan Biden'ın ifadeleriyle hazırlık süreci “beceriksizce” ele alınan (CNN, 2021) AUKUS'un ilanı sonucunda birçok AB üye ülkesinden tepki sesleri yükselmiştir.

Ancak Atlantikçiliğin ve NATO'nun temelinde yatan, Churchill'in “demir perde” konuşmasından (International Churchill Society, 2021) da çıkarılabilecek yaklaşım, “kayı” ve “tehlike” terimleri ile olduğu kadar “önleme” ve “geleceği kurtarma gücü” ile de tanımlanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Kuzey Amerika ve Avrupa'ya yönelik tehditlerin belirsizliği ve transatlantik geleceğin bulanıklığı, NATO zihniyetinin yapı taşlarından biri haline gelmiştir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasını takiben hem NATO genişlemiş hem de Avrupa Toplulukları (AT), AB'ye evrilmiştir. Günümüzde NATO ve AB'nin geleceğe yönelik farklılaşan vizyonları bulunmaktadır; Öyle ki NATO, üye devletlerin askeri güvenliğinin mutlak surette sağlanmasına odaklanan bir örgütlenme olmakla birlikte bu yönünü geliştirici bir vizyonda ilerlerken, Avrupa Birliği'nin bütünleşme sürecinin önündeki engelleri aşmaya yönelik bir mücadele vereceğini öngörmek mümkündür (Gaub, 2020: 19-20; NATO, 2020). Elbette farklılaşan vizyonlara rağmen, güvenlik ve savunma tehditleri söz konusu olduğunda Batı liberal demokrasisi ve küresel kapitalist ekonomide Batı sermayesinin yeri düşünüldüğünde Kuzey Amerika ve Avrupa'nın güvenliğinin iç içe olduğu kolayca söylenebilir.

Diğer taraftan Atlantik ittifakının iki tarafı da liberal demokrasiler ve kapitalist ekonomilerden oluşmaktadır; söz konusu iki sistemin geleceğinin büyük bir kriz içerisinde olduğu gerçeğinde Atlantik'in iki tarafı da büyük ölçüde hemfikiridir.³ Çin'in yükseliş süreci Xi Jinping'in liderliğinde kökten bir jeostratejik paradigma değişikliği geçirmiş ve Çin dış politikası hem ekonomik hem de askeri bağlamda “küresel bir hegemon” olmaya doğru ilerleme odaklı hale gelmiştir. Bu durum ise uzun vadede ABD ve Avrupa'nın dünya tasarısını büyük ölçüde tehdide sokacak bir gelecek inşası getirmektedir. Çin hem kendisine hem de dünyaya yeni bir vizyon sunarak somut bir model çerçevesinde “daha iyi bir gelecek” sözü ile yola çıkarken Avrupa ve Kuzey Amerikalı rakiplerinin günümüzden pozitif yönde farklılaşacak, kapsamlı bir gelecek hedefi bulunmamaktadır.⁴ ABD'nin jeostratejik hedefleri gözle görülür bir şekilde –ve Avrupa'dan bağımsız olarak- Asya-Pasifik bölgeye kayarken AB'nin öne çıkan en büyük stratejik hedefi Yeşil Mutabakat (Green Deal) çerçevesinde yeşil dönüşümü (European Commission, 2021) gerçekleştirmektir.

Fakat tehdidi ele alış şekilleri farklı olsa da tehdit algıları ortak olan Amerikalılar ve Avrupalıların söylemlerinde gözle görülür bir yakınlaşma da gözlemlenmektedir. Önceki ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo'nun “çocuklarımızın çocukları, Çin Komünist Partisi'nin merhametine kalabilir” (United States Department of State, 2020) ifadesi ve NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg “NATO'nun Çin'in

³ Artan sosyo-ekonomik eşitsizlikler, geleceğe yönelik kamuoyu öngörüsünün gittikçe olumsuzlaşması, ekonomik krizler, demokrasiye ve demokrasinin sorun çözme mekanizmalarına olan güvenin hızla azalması, 1981-1996 yılları arasında doğan neslin sosyalizme kuvvetli eğilimi gibi faktörler, liberal demokrasinin ve kapitalizmin içerisinde bulunduğu krizi gittikçe sürdürülemez hale getirmektedir. Dünya genelinde popülist liderlerde gözlemlenen artışın da bu kriz ile doğrudan bağlantılı olduğunu

iddia etmek mümkündür. Bu krizin yoğun bir şekilde yaşandığı bir diğer dönem 1970'lerdir. (Crozier et al. 1975; Patnaik, 1982: 19-41; Gaub, 2020: 20-24).

⁴ Dahası, Gaub'a göre söz konusu vizyonunu Rusya'yı da yanına alarak gerçekleştirmeyi isteyen Çin'in rüyası, böylece küresel bir rüyaya dönüşebilecektir. (Gaub, 2020: 24-25).

yükselişinin getirdiği güvenlik sonuçlarına / açmazlarına cevap vermesi gerektiğini” (NATO, 2021) belirtmesi gibi söylemler, Avrupa’dan yükselen daha ihtiyatlı söylemler tarafından desteklenmektedir. Öyle ki Haziran 2020’de gerçekleştirilen AB-Çin zirvesinde ise AB Konseyi Başkanı Charles Michel ve AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen ortak bir deklarasyonda “aynı değerleri, siyasi sistemleri ya da çok taraflılık yaklaşımını taşımadığımızı kabul etmeliyiz” ifadesini kullanarak AB ve Çin’in dünya tasarısını net bir şekilde ayırtmıştır. Dahası, Ekim 2022’de AB Komisyonu’nda konuşan 27 AB ülkesi lideri, Çin’in oluşturabileceği özellikle ekonomik tehditlere yönelik çözüm üretmede farklılaşsa da söz konusu tehditlere yönelik endişelerinde hemfikir görünmektedir (Lau vd., 2022). Bu tablo, Atlantik ittifakının iki kanadının da benzeşen tehdit algılarına sahip olduğunun gittikçe kuvvetlenen bir dışavurumu olarak görülebilir.

AB’nin NATO güvenlik şemsiyesinden bağımsız bir şekilde kendini büyük dış tehditlerden koruyacak askeri ve operasyonel kapasiteye sahip olmaması, NATO ve ABD ile stratejik ortaklığı kısa ve orta vadede yeri dolduramaz bir güvenlik gereksinimi haline getirmektedir. Transatlantik askeri işbirliğinin yüksek düzeyde kurumsallaşan yapısı sayesinde şu ana kadar “otomatik pilota” ilerleyebildiğini belirten Deni, 2016-2020 yılını kapsayan sürecin transatlantik askeri işbirliği bağlamında bir kriz dönemi olduğunu öne sürmektedir. Deni’ye göre –halen içerisinde olduğumuz- bu dönem 1966’da Fransa’nın NATO’nun askeri kanadından çekilmesi ve 2003’te Irak’ı işgal etme üzerine müttefikler arasında çıkan anlaşmazlığa benzemektedir. Buna göre transatlantik askeri ilişkilerdeki derin güvensizliğin onarılması için ABD yönetiminin değişmesinden fazlası gerekmektedir (Deni, 2020: 33-34). Söz konusu güvensizliğin oluşmasında Trump yönetiminin Rusya ve NATO’ya yönelik karmaşık ve tutarsız yaklaşımlarının payı büyüktür. Avrupa’nın savunma harcamalarında gözlemlenen net artışa rağmen (The World Bank, 2021) Trump’ın ABD’nin NATO’dan çekilmesine yönelik isteğini dile getirmesi (The New York Times, 2019) gibi vakalar, ABD-AB güvenlik ortaklığında derin yaralar açmıştır. Deni’nin, krizin çözülmesi için ABD’de yönetim değişikliğinin yeterli olmayacağı öngörüsü, çalışmanın önceki bölümlerinde tartışıldığı üzere Başkan Joe Biden yönetiminde ilan edilen AUKUS paketi ile doğrulanmaktadır. Paket, Avrupa’nın Amerikalı müttefiklerine olan güvenini daha da zedeleyerek var olan krizi derinleştirmiştir. AUKUS’un yeni bir bölgesel blok olarak Asya’da ortaya çıkışı, uyumlaştırılabilir jeopolitik hedefleri bulunan Rusya ve Çin’in karşı bir bölgesel blok oluşturabileceği ve merkezi Güneydoğu Asya’ya kayan yeni bir Soğuk Savaş ortamının oluşabileceğine yönelik tartışmalar başlatmıştır (Wende, 2022: 50; Pongsudhirak, 2022). Rusya’nın Hint-Pasifik bölgede AUKUS gibi bir oluşumu oldukça olumsuz biçimde değerlendirmesi, potansiyel bir bloklaşmanın ilk sinyalleri arasında değerlendirilebilecektir (Sobarini vd., 2021: 3983).

Söz konusu krizin aşılabilmesi ve ABD-AB güvenlik ortaklığının NATO üzerinden yeniden güçlendirilmesi için öncelikle NATO’nun 5. Maddesine bağlılığı çevreleyen şüphelerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu noktada ABD’nin NATO’nun Avrupa kanadına gerekli güveni öncelikle söylem üzerinden, ardından Rusya ve Çin ekseninde eylem üzerinden vermesi gerekmektedir. Deni,

ABD Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından, iyi organize edilerek ve iyi düşünülerek oluşturulmuş bir taahhüt planını, gereken onarımın başarılı olması için bir önkoşul olarak sunmaktadır (Deni, 2020: 39-40). Bu bağlamda Rusya ve Çin ekseninde büyük güç rekabetine yoğunlaşan ABD’nin Avrupa’dan beklentisi ise, ortak güvenlik tehditlerine karşı -daha sınırlı bağlamlar çerçevesinde de olsa- daha büyük sorumluluklar almalarıdır. Ulusal güvenlik ve savunmaya ayrılan bütçenin artırılması, askeri kapasitenin yeterli ölçüde geliştirilmesi ve NATO operasyonlarına daha aktif katılım, ABD’nin Avrupalı müttefiklerinden üç ana beklentisini oluşturmaktadır (Deni, 2020: 40-42). 2016 ve 2018 yıllarında gerçekleşen AB-NATO Ortak Deklarasyonları zaten kurumlar-arası düzeyde stratejik ortaklığı kuvvetlendirmiş, AB ve NATO arasında düzenli bir diyalog ve daha kapsamlı bir işbirliği temeli inşa etmiştir. Bulunulan aşamada yapılması gereken en önemli eylem, müzakere masalarında elde edilen başarının Avrupa güvenlik ve savunmasının ön cephelerine taşınmasıdır (Soare, 2020: 44). ABD-AB güvenlik ortaklığının onarılmasının önemi, ABD’nin Trump yönetimi sırasında İran Anlaşması olarak da bilinen Kapsamlı Ortak Eylem Planı’ndan (Joint Comprehensive Plan of Action – JCPOA) ayrılarak İran’a yeniden bir dizi ağır yaptırımlar yapması gibi gelişmelerle tekrar belirginleşmiştir. Rusya ve Çin’in işbirliğini de içeren JCPOA’nın sınırlamalarından böylece kurtulan ABD, bu ağır yaptırımlarla İran’ın dış ticaret ve ekonomisinin adeta çökmesine neden olmuştur (Siddi et al. 2022: 117). ABD-AB güvenlik ortaklığında onarımın çift taraflı bir şekilde gerçekleştirilmesi gayet mümkündür; transatlantik ilişkilerde temiz bir sayfa açmak, iki tarafın politika yapıcılarını tarafından bir gereklilik olarak görülecektir.

Çalışmanın AB dış güvenliği ve savunması için çok önemli bir aktör olarak öne sürdüğü üçüncü ülke ise Türkiye’dir. Söz konusu iddiayı savunmak için sıradaki başlıkta önce AB-Türkiye güvenlik ortaklığı çerçevesindeki ilişkiler kısaca değerlendirilmiştir. Ardından Türkiye’nin AB için neden vazgeçilemez bir güvenlik ortağı olduğu sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır. Söz konusu yanıt oluşturulurken Türkiye’nin askeri ve operasyonel kabiliyetleri ile AB’nin askeri güvenliğine nasıl katkılar sağlayabileceği değerlendirilmiştir. Son olarak, AB-Türkiye güvenlik işbirliğinin derinleştirilerek genişletilebilmesi için aşılması gereken engellere değinilmiştir.

4. AB – Türkiye Güvenlik Ortaklığı: Türkiye’nin AB Güvenliğine Etkisi, İlişkilerde Fırsatlar ve Riskler

AB-Türkiye güvenlik ortaklığı ilişkileri hem bürokratik ve siyasi düzeylerde hem de akademide ağırlıklı olarak düzensiz göç ve mülteci sorunları üzerinden okunmaktadır (Ott, 2020: 184-213; Dimitriadi et al. 2018: 1-25; Cianciara et al. 2019: 354-273; Tekin, 2021: 157-181). Türkiye’nin uzun yıllardır askıda kalan AB üyelik süreci, entegrasyon diyaloglarında yaşanan birçok kurumsal uyumsuzluk ve iletişim kanallarında gözlemlenen zayıflamaya rağmen ayakta kalabilen AB-Türkiye ilişkileri (Reiners et al. 2021: 397), hala güvenlik konusunu oldukça dar bir perspektifte ele almaktadır. İkili ilişkilerde gözlemlenen, işbirliğinden çok çatışmaya odaklanan tavır, Doğu Akdeniz Krizi ile birlikte daha da belirgin hale gelmiştir. Türkiye’nin bölgesel rakipleri ile jeopolitik mücadelesinin artması ve Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon rezervleri üzerine çatışan

çıklarlar söz konusu olduğunda AB üye ülkelerinden yükselen seslerin heterojenliği (Adar et al. 2020: 1-4), bölgesel bir güvenlik işbirliğini gittikçe büyüyen bir açmaza sokmaktadır. Bu durum, AB-Türkiye ilişkilerini, iki taraf için de oldukça faydalı olabilecek bir “ortak güvenlik ve savunma” ekseninden uzaklaştırmaktadır. Türkiye’nin AB’nin Daimi Yapılandırılmış İşbirliği (PESCO) çerçevesinde gerçekleştirdiği askeri hareketlilik projesine başvurusu da AB’li diplomatlar tarafından hem olumlu hem de olumsuz yanıtlarla karşılanmıştır. Ankara ve Brüksel arasında son yıllarda gerilen ilişkiler sebebiyle Türkiye’nin PESCO’ya dâhil oluşuna sıcak bakmayan birçok AB diplomatının yanı sıra bahsi geçen askeri hareketlilik projesinde Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin de bulunması, proje üzerindeki Türkiye karşıtı görüşü derinleştirmektedir (Euractiv, 2021).

Ancak bu çalışma, 21. yüzyıl boyunca AB’nin güvenlik ve savunmasında üçüncü ülkelerin kritik roller oynayabileceğini öngörmektedir. Söz konusu üçüncü ülkeler arasında gerek askeri ve operasyonel kabiliyeti gerekse coğrafi konumu açısından Türkiye, AB için yeri tutulamaz bir güvenlik ortağı olma potansiyeline sahiptir. Global Firepower verileri, Türkiye’nin ABD, Fransa ve Birleşik Krallık’ı takiben NATO’nun en büyük dördüncü askeri gücü olduğunu öne sürmektedir (Global Firepower, 2022). Dahası, dünyanın en büyük dokuzuncu hava kuvvetine sahip olan Türkiye, bölgesel güvenlik bağlamında yeri doldurulamaz bir güvenlik ortağı konumundadır (Global Firepower, 2022). NATO’nun Rusya-Ukrayna Savaşı ile birlikte kendini yeniden tanımladığı günümüz Avrupa’sında AB ve Türkiye’nin dış güvenliğinin uyumlaştırılması, iki taraf için de önemli bir kazanç olabilecektir. Örneğin, Türkiye’nin PESCO’ya katılımı projenin hava, kara, deniz ve siber kapasitesini oldukça kuvvetlendirebilecek, aynı zamanda ülkeye AB ile işbirliğini geliştirmek ve Birlik üyeleriyle ilişkilerini normalleştirmek için yeni bir yol sağlayacaktır. Elbette Ankara ve Atina arasındaki, Yunan adalarının silahlandırılması konusunda çıkan gerginlikler ve Kıbrıs Sorunu, Türkiye’nin PESCO’da aktif rol oynayabilmesi için aşılması ya da dondurulması gereken sorunlardır (Tokuyay, 2021).

Türkiye’nin yerel üretimi olan silahlı insansız hava araçları (SİHA) ise özellikle Orta Doğu ekseninde olmak üzere, AB’nin doğu sınırlarının güvenliğinde önemli rol oynayabilecek bir teknolojidir. Francis Fukuyama, Türk SİHA’larının Libya, Suriye ve Dağlık Karabağ’daki silahlı çatışmalarda oyun değiştirici derecede etkili bir rol oynadıklarına dikkat çekmektedir. Fukuyama’ya göre Türkiye’nin SİHA’ları kullanım biçimi, aynı Drennot (Dreadnought) sınıfı gemilerin eski sınıf savaş gemilerini ve uçak gemilerinin doğrudan savaş gemilerini “modası geçmiş” kılması gibi, karasal askeri gücün doğasını mevcut güç yapılanmalarını baltalayacak derecede değiştirebilecektir. Öyle ki SİHA’lar görece ucuz, yenmesi zor ve pilotların hayatını riske atmayan askeri araçlardır. Bu özellikler, birçok durumda karasal hedeflerin etkisiz hale getirilmesinde SİHA’ları savaş uçaklarından daha etkili hale getirmektedir. Türkiye’nin 2020 yılında bölgesel bir askeri güç olarak yükselişinde SİHA’larının katkısının büyük olduğunu belirten Fukuyama, Esad rejiminin İdlib’i geri almasının Türk SİHA’ları ve askeri gücü tarafından engellenmesi sayesinde Avrupa’nın yeni ve büyük bir

mülteci krizinden kurtarıldığını öne sürmektedir (Fukuyama, 2021).

Uluslararası ilişkilerin gündemini en çok meşgul eden güncel konu olan Rusya’nın Ukrayna’yı işgali ise, AB-Türkiye güvenlik ortaklığını yakından ilgilendiren bir konu olarak göze çarpmaktadır. Öyle ki, birçok analize göre söz konusu işgal Rusya’nın planladığı gibi gitmemekte, istenen başarıdan oldukça uzak sonuçlar alınmaktadır (Yun, 2022). Bu durumun nedenleri arasında ABD ve Birleşik Krallık başta olmak üzere Batılı müttefiklerin Ukrayna’ya yaptığı silah yardımlarının yanı sıra Türk SİHA’larının payının büyük olduğunu iddia etmek mümkündür (Debusmann Jr, 2022; Sabbagh, 2022). Ukrayna ordusu, Türkiye’den satın alınan Bayraktar TB-2 SİHA’larını Rus işgal güçlerine karşı kullanmaktadır. Bayraktar TB-2’ler Rus birliklerine karşı yüksek düzeyde başarılı sonuçlar vermektedir (Soylu, 2022). Şu ana kadar Türkiye’den 50 adet TB-2 alan Ukrayna’nın hızla daha fazla satın alım gerçekleştireceği öngörülmektedir (Soylu, 2022). Dahası, bir Ukraynalı televizyon sunucusunun bağış kampanyasında TB-2 için topladığı 20 milyon ABD dolarını geri çeviren Baykar Teknoloji, Ukrayna’ya 3 adet TB-2 hibe etmiştir (Jankowicz, 2022). Avrupa güvenliğini bu denli tehdit eden büyük bir askeri krizde, Türkiye’nin yalnızca silah sanayisinin yaratabildiği fark bile gözle görülür düzeydedir. Bu çerçevede Türkiye’nin yüksek operasyonel kapasitesi, Rusya’nın Ukrayna’yı işgali sürecinde Batılı müttefiklerin de farkındalık kazandığı bir konu olmuştur (Kınikoğlu, 2022). İşgalin derinleştiği bir gelecekte hem Brüksel hem de Ankara tarafından yapılabilecek karşılıklı fedakarlıklar, Türkiye-AB güvenlik ortaklığının daha verimli bir düzleme oturmasında kritik önem taşıyabilecektir.

AB-Türkiye arasındaki ilişkilerin savunma ve güvenlik alanında derinleştirilmesi ve tutarlı bir askeri ortaklık düzlemine oturtulması, iki taraf arasındaki ekonomik, sosyal, yönetsimsel ve kurumsal diğer sorun ve krizlerin çözümünü de kolaylaştıracaktır. AB-Türkiye güvenlik ve savunma işbirliği diğer sektörlerde de yayılabilecek, tarafları daha pozitif bir etkileşim düzlemine oturtacak ve sorunların çözümünde daha sağlıklı davranmalarını, müzakerelerden daha hızlı ve etkili sonuçlar almalarını sağlayabilecektir.

Ancak tüm bunların gerçekleşebilmesi için diğer NATO müttefiklerinin Türkiye’ye güven vermesi, aradaki güvensizlik sorunlarının ortadan kaldırılması gerekmektedir. Öyle ki, 18 Mayıs Çarşamba günü Finlandiya ve İsveç’in NATO’ya resmi üyelik başvurusunda bulunmasını (CBS News, 2022) takip eden süreçte Türkiye, bu başvurulara yönelik müzakere sürecini veto etmiştir (Sabah, 2022). Bu başvurular ve veto, Rusya’nın Ukrayna’yı işgalinin yanında Avrupa jeopolitiğinde gözlemlenebilecek en güncel paradigma değişimlerinden biridir. Öyle ki, özellikle Finlandiya’nın NATO askeri şemsiyesi içerisindeki varlığının, Rusya’nın jeopolitik gücünü büyük ölçüde zayıflatacağını ve Baltık’taki hareket serbestisini oldukça kısıtlayacağını söylemek mümkündür (Masters, 2022). Türkiye’nin söz konusu veto’ya yönelik en büyük gerekçesi, Finlandiya ve İsveç’in PKK terör örgütünün üyelerine ev sahipliği yapması ve örgüte destek vermesidir. 28 Haziran 2022 günü Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Finlandiya Cumhurbaşkanı Sauli Niinistö, İsveç Başbakanı Magdalena

Andersson ve NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg arasında gerçekleşen dördüncü görüşme sonucunda imzalanan ortak bildiri ile Türkiye, söz konusu vetoyu kaldırmıştır. Bu vetonun kaldırılmasına karşılık Türkiye, İsveç ve Finlandiya'dan PKK terör örgütüne olan desteğini sonlandırmasını ve örgütle mücadelede Türkiye'ye tam destek vermesini istemektedir (Altuntaş et al. 2022). Türkiye-Finlandiya-İsveç üçlüsü başta olmak üzere Türkiye'nin diğer NATO müttefiklerine duyduğu güvenin kuvvetlendirilmesine yönelik adımlar, NATO'nun etkili bir güvenlik ittifakı olarak varlığını sürdürmesi için anahtar konulardan biri olabilecektir. Öte yandan Rusya-Ukrayna Savaşı çerçevesinde bir başka önemli konu, NATO ülkelerinin Rusya'ya uyguladığı yaptırımlara Türkiye'nin dâhil olmamasıdır (Solaker, 2022a). Rusya-Ukrayna Savaşı bağlamında jeopolitik konumu gereği en etkili rolü oynayabilecek NATO üyelerinden biri olan Türkiye'nin Rusya'ya karşı uygulanan yaptırımlara destek vermemesi, Batılı müttefikler ile ilişkileri olumsuz etkileyebilecektir. Washington Rusya'ya karşı verilen mücadelede Ankara'nın kolaylaştırıcı bir rol üstlendiğini göz önünde bulundurmakla birlikte, Türkiye'yi Rusya'nın dünya ekonomisine açılan kapısı konumuna gelmeme konusunda uyarmaktadır (Solaker, 2022b). Bu konulardaki tartışmaların ilerleyişi ve çözüme kavuşturulma biçimi, Türkiye-AB-ABD güvenlik ilişkilerinin gidişatında belirleyici olabilecektir.

AB'nin dış güvenlik ve savunmasının uzun vadede sağlanabilmesi için Birleşik Krallık, ABD ve Türkiye ile daha derinlemesine güvenlik ilişkilerine girmesi gerektiğini savunan çalışma, bu gerekliliği daha iyi gözler önüne serebilmek için bağımsız bir AB güvenlik ve savunma politikasının mümkün olup olmadığını tartışmanın önemli olduğunu öne sürmektedir. Bu bağlamda, bir sonraki başlıkta AB'nin bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası oluşturmada kendine yeterli olup olmadığı konusu tartışılmıştır.

5. Bağımsız Bir AB Güvenlik ve Savunma Politikası Mümkün mü?

Rekabet ve çatışmalarla dolu onyılların ardından Fransız-Alman ilişkilerinde bir dönüm noktası teşkil eden 23 Ocak 1963 tarihli Elysée Antlaşması'nın (Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, 2021) 56. yıldönümü, ikili ilişkiler adına başka bir tarihi anlaşılmaya ev sahipliği yapmıştır. Aachen'de imzalanan Fransız-Alman Antlaşması, Avrupa Projesi'ni güçlendirmeye yönelik, ortak güvenlik bağlamında önemli bir işbirliği ve entegrasyon mesajı vermiştir (Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, 2021). Avrupa Projesi'nin kalbinde yer alan –ve diğer üyelerin baskısıyla sürekli hatırlatılan- konularını yeniden ortaya koymayı amaçlayan Almanya ve Fransa, Aachen Antlaşması ile ekonomik entegrasyonun yanı sıra savunmaya yönelik işbirliğini de güçlendirmeyi amaçlamıştır. Antlaşmanın amaçları arasında, Angela Merkel'in ifadeleriyle “bir Avrupa Ordusu'nun oluşturulmasına katkı sağlayabilecek ortak bir askeri kültür” oluşturmak vardır. Bu ifadeler, iki ülkedeki Avrupa şüphecileri (Eurocepticism) ve milliyetçi kitleden keskin bir tepki ile karşılaşmış, bazıları anlaşmayı sembolik ve

önemsiz görürken diğer kitleler iki ülkenin hükümetlerini “ulusal egemenliklerinden feragat etmeyi imzalamakla” suçlamıştır. Ancak AB Ordusu fikri, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasına kadar götürülebilecek tarihsel kökenlere sahiptir. Öte yandan Kırım ve Donbass çatışmalarının başlaması, askeri potansiyeli pratiğe yansımaya başlayan ve yeniden dirilen bir Rusya tehdidinin Avrupa geneline yayılmasına neden olmuş (Statista, 2021) ve unutulmuş AB Ordusu fikrini bir tasarı olarak yeniden masaya taşımıştır.

2017 yılında gerçekleştirilen bir Eurobarometer anketinde belirtilen oranlara bakıldığında (Statista, 2021), 2017 yılı temel alındığında AB ordusunun kurulmasına halk tabakasından gelecek desteğin karıştıktan daha kuvvetli olacağını söylemek mümkündür⁵. 2021 yılına bakıldığında bu yüzdelerin 2017 verilerine kıyasla daha yüksek olma potansiyeli bulunmaktadır. ABD'nin oldukça keskin ve sorunlu gerçekleşen Afganistan'dan çekilme süreci, uluslararası güvenlik ve kriz yönetiminde Avrupa'nın ABD'ye olan güvenini sarsmış ve bağımsız bir AB askeri gücünün oluşumuna yönelik çağrılarının yeniden yükselmesine sebep olmuştur (France 24, 2021). AUKUS'un ilanının ardından gerek halk tabakasında gerek AB bürokrasisinde gerekse Avrupalı politika yapımcılar ekseninde ortak bir AB askeri kuvveti oluşturmaya yönelik motivasyonun daha da artacağı ihtimali düşündürücüdür. Öte yandan Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin sürdüğü Mart 2022 temel alındığında, AB ordusu fikrinin yerine NATO şemsiyesine verilen destekte keskin bir artış gözlemek daha olasıdır. Rusya tehdidinin hem AB hem de NATO için had safhaya ulaştığı bu dönemde, hâlihazırda kapsamlı ve etkili bir askeri yapılanma olan NATO'yu kuvvetlendirmenin müttefikler arasında daha yaygın bir gereklilik olarak tanımlanacağı (NATO, 2022) öngörülebilir. Bu noktada önemli bir veri analizi fırsatı, bu makalenin yazarları tarafından Antalya Diplomasi Forumu 2022'de (ADF 2022) değerlendirilmiştir. Öyle ki, 16 Kasım 2021 tarihli bir haberde Reuters, incelediğini söylediği 9 Kasım 2021 tarihli 28 sayfalık bir belgeye göre AB'nin, ABD'ye bel bağlamadan çeşitli krizlere müdahale etmek için 2025 yılına kadar 5.000 askere kadar bir askeri güç oluşturmayı planladığını öne sürmektedir (Reuters, 2021). Söz konusu iddia, yazarın ADF 2022 kapsamında görüştüğü Letonya Başbakan Yardımcısı ve Savunma Bakanı Artis Pabriks tarafından yalanlanmıştır. Pabriks, böyle bir oluşumun planlanmadığını ve planlanmasının oldukça mantıksız olduğunu belirtmiştir (A. Pabriks, kişisel görüşme, 12 Mart 2022). Yine de benzeri bir girişimin kısa ve orta vadede gerçekleşmesi, önemli sembolik anlamları beraberinde getirecektir. Böyle bir girişim, bir bütün olarak AB'nin dâhil edildiği ilk fiziksel askeri oluşum olacaktır. Buna en yakın gelişme, Almanya ve Hollanda'nın ortak bir askeri mobilizasyon ile 414. Tank Taburu'nu kurmaları olmuştur. 2019 yılında operasyonel hale gelen tabur, iki farklı Avrupa ülkesinin askerlerinden oluşan ilk askeri birliktir. Bu gelişme, AB fikrinin kendisi kadar eski olan “Avrupa Ordusu” fikrinin gerçekleştirilmesine yönelik –küçük ama anlamı büyük- bir adım olarak değerlendirilmiştir (The New York Times, 2019). Öncelikle NATO'nun Avrupa kıtası

⁵ Yapılan Eurobarometer oylamasını yanıtlayan katılımcıların, ülkelerine göre bir AB ordusunun oluşturulması fikrini destekleme oranları şu şekildedir: Portekiz %45, İspanya %49, Fransa %65, Belçika ve Hollanda %74, Almanya %55, Birleşik Krallık %39, İrlanda %46, Lüksemburg %68,

Çekya %59, Polonya %61, Slovakya %60, Macaristan %63, Romanya %65, Bulgaristan %70, Yunanistan %48, Litvanya %71, Letonya %59, Estonya %48, Finlandiya %42, İsveç %40, Danimarka %52, İtalya %56, Slovenya %64, Hırvatistan %56.

üzerindeki rolünün ne yönde gelişeceği / değişeceği, sonrasında ise NATO güvenlik şemsiyesinin geleceğine AB ülkelerinin ne yönde cevap vereceği, AB ordusu fikrinin kaderini belirleyebilecektir.

Burada önemli bir nokta, potansiyel bir AB ordusunun geleceğinin üye ülkelerin bu fikre yönelik attıkları adımlar çerçevesinde belirleneceğidir. Örneğin AB üye ülkeleri içerisinde askeri gücünü hızla artırmaya yönelik bir politika izleyen ülkelerin başında Polonya gelmektedir. Polonya, Belarus ve Rusya kaynaklarından algıladığı tehditler çerçevesinde yayınladığı büyük bir Vatan Savunma Kanunu (Homeland Defense Bill) ile göze çarpmaktadır. Kanunun öngördüğü planda 110.000 personele sahip Polonya ordusunun 250.000'e çıkarılacağı açıklamıştır. Plan dâhilinde ABD ve AB menşeli yeni silahların satın alınması ve 50.000 kişilik bir yedek ordu oluşturulması da bulunmaktadır (Deutsche Welle, 2021a). Söz konusu kanunun, Polonya ordusunun gerçekleştirdiği Ocak 2021 tarihli ve "Winter-20" isimli savaş oyunundan kaynaklı olduğunu söylemek mümkündür. Polonya üzerine potansiyel bir Rus saldırısının simüle edildiği oyunda Polonya kara ordusu, donanması ve hava kuvvetleri ağır ve hızlı bir şekilde mağlup edilmiş, başkent Varşova 5. günde düşmüştür (Rossomando, 2021). Bunun sonucunda harekete geçen Polonya'nın yakın gelecekte önemli ölçüde bir askeri güç artırımına gideceğini beklemek mümkündür. Rusya'nın Ukrayna'yı 24 Şubat 2022 tarihinden beri işgali ile Polonya, Estonya, Letonya, Litvanya, Romanya, Bulgaristan ve tüm Doğu Avrupa'da Rus tehdidinin en üst düzeye çıkması, Polonya'yı söz konusu askeri güç artırımını daha da hızlı gerçekleştirmeye teşvik edebilecektir. Tüm Doğu Avrupa ülkelerinin, Rus tehdidine karşı ortak savunmaya yönelik bir genel kanı taşıyacağı beklenebilir.

Sıklıkla AB'nin lokomotifi olarak tanımlanan Almanya'nın ve AB bünyesindeki en kuvvetli profesyonel orduya sahip Fransa'nın AB ordusu fikrine yönelik girişimleri, Birlik içerisinde belirleyici rol oynayabilecektir (Politico, 2005). Global Firepower'ın istatistiksel verilerine göre NATO bünyesindeki en kuvvetli ikinci askeri güç olan Fransa (Global Firepower, 2021), özellikle Başkan Macron'un söylemleri ekseninde AB içerisinde bir AB ordusu oluşturma fikrinin en ateşli savunucusu konumundadır. Fransa bu hedefe yönelik girişimlerinde Polonya gibi, Rusya tehdidine karşı savunmasız hisseden AB üye ülkeleri tarafından geniş çaplı destek görebilecektir. Öte yandan güvenlik sorunlarını daha çok NATO şemsiyesi altında çözmeye meyilli Almanya, dünyanın en büyük beş silah ihracatçısından biridir (Deutsche Welle, 2021b). Büyük bir yüksek teknoloji silah üreticisi konumundaki Almanya aynı zamanda ihtiyatlı bir askeri güç artırım sürecine de girmiştir (Bartels, 2018). Dahası, Şansölye Merkel'in iktidarının bitmesini takiben yeni Sosyal Demokrat Parti (SDP)-Yeşiller-Hür Demokratik Parti (FDP) koalisyonunun İsrail firmalarından silah ve gözetleme teknolojisi satın alımlarını artırmaya yönelik planları bulunmaktadır (Hever, 2022). Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline cevaben Almanya'nın 2022 yılı savunma bütçesini 100 milyar Euro'ya çıkarması ise AB içerisinde gerçekleşen en önemli askeri atılımlardan biri olarak göze çarpmaktadır; bu meblağ, Almanya'nın 2021 yılında yalnızca 47 milyar Euro olan savunma bütçesinin iki katından daha fazlasına tekabül etmektedir (Sheahan et al. 2022).

Bu bağlamda AB ordusu fikrine yönelik adımların Almanya ve Fransa tarafından koordine olarak atılması, Birlik içerisinde fikrin daha kuvvetli bir destek tabanı bulmasını sağlayacaktır. Ortak bir AB askeri birliğinin oluşturulması, Birlik içerisinde inşa edilmiş ve sürekli kuvvetlendirilmeye çabalanan "biz" kimliğini güçlendirebilecek, AB'nin siyasal bütünleşme sürecini hızlandırabilecektir. Uluslararası ortamda farklı güç merkezlerinin oluşması ve bu merkezlerin kutuplaşarak hegemonik bir güç mücadelesine girmesi AB'nin dış güvenlik ve savunma politikasının dayanaklarını yeniden sorgulamasına neden olabilecektir. Avrupa Projesi'nin korunup korunamayacağı sorusunun cevabı, AB'nin dış güvenlik ve savunmasını ne kadar bağımsız idame ettirebileceğine göre değişiklik gösterebilecektir. Diğer taraftan, Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ile NATO şemsiyesinin kritik öneminin kısa ve orta vadede yeniden perçinlenmesi, AB ordusu fikrinin yakın gelecekte askıya alınmasına neden olabilecek bir gelişmedir. AB'nin dış güvenlik ve savunmasını özellikle ABD, Birleşik Krallık ve Türkiye ile gerçekleştirebileceği ikili ortaklıklar olmadan sürdürülebilmesinin mümkün olmadığı iddiası, yükselen Rus tehdidi ile gittikçe daha kolay savunulabilir hale gelmektedir. AB'nin güncel dış güvenlik ve savunmasının garanti altına alınması, bu üç aktörle ne kadar derin ikili ortaklıklara girebileceğine bağlıdır; Rusya-Ukrayna Savaşı ise bu noktada önemli bir fırsat olarak öne çıkmaktadır.

6. Sonuç

AB güvenlik ve savunması, önemli sınavlar vermesi gereken bir dönemden geçmektedir. Brexit sürecini takiben en önemli askeri güçlerinden birinin üyeliğini kaybeden Birliğin kısa ve orta vadeli güvenlik ekseninin üçüncü ülkelere kaydığı gözlemlenmektedir. Gerek NATO bünyesinde gerekse ikili ilişkiler üzerinde olsun ABD, Birleşik Krallık ve Türkiye ile geliştirilebilecek güvenlik ve savunma ortaklıkları, AB'nin yakın gelecekteki askeri güvenliğini garanti altına alabilmesi için tek çıkar yol olarak görülmektedir. Rusya Federasyonu'nun, -2021 yılında baş gösteren Belarus Göçmen Krizi'nde de görüldüğü gibi- (Council on Foreign Relations, 2020) revizyonist politikalarında gittikçe artan bir eğilim, AB'nin enerjide yüksek oranda fosil yakıt ithalatına bağımlı oluşu (Eurostat, 2021) ve ortak bir AB askeri gücünün bulunmayışı, Birliğin söz konusu üç ülke ile yakın askeri ortaklıklara girişme gereksinimini belirginleştirmektedir.

Çalışmada AB'nin güvenlik ve savunma politikasının geleceğinde önem arz ettiği öne sürülen üçüncü ülkelerden ilki Birleşik Krallık'tır. Brexit süreci ile birlikte en büyük askeri güce sahip olan üyelerinden birini kaybeden AB, Birleşik Krallık ile özellikle güvenlik ve savunma bağlamındaki müzakerelerde henüz gözle görülür bir sonuç alamamıştır. Boris Johnson hükümetinin bu iki konuda müzakerelere girişmekten bile kaçınan tutumu, bu çıkmazın oluşmasında büyük paya sahiptir. 1 Mayıs 2021'de imzalanan TCA ile birlikte yürürlüğe giren SIA, iki taraf arasındaki güvenlik işbirliğine yönelik ender ileri adımlardan biri olurken bu durumun askeri güvenliğinin konvansiyonel bağlamına henüz bir yansımaları olmamıştır. Brexit süreci ceza adaleti ve güvenlik gibi alanlarda oldukça olumsuz yankılanmalar –var olan güvenlik protokollerinin ciddi anlamda zayıflaması, işbirliği, istihbarat ve veri paylaşımının azalması- gözlemlenirken AB-Birleşik Krallık

güvenlik ve savunma ortaklığının geleceği oldukça belirsiz görünmektedir. Bu noktada çalışma, güvenlik ve savunma alanlarındaki ikili ilişkilerin inşasında bir yol haritası olarak Birliğin Norveç ile sahip olduğu güvenlik ortaklığının bir model olarak kullanılabilirliğini savunmaktadır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için ise aynı Norveç örneğinde olduğu gibi, AB-Birleşik Krallık ilişkilerinin de güvenlik ve savunma ekseninde depolitizasyonu bir gerekliliktir. Söz konusu depolitizasyon, NATO güvenlik şemsiyesi dâhilinde Birleşik Krallık'ın Avrupa kıtasının güvenliğinde daha etkin bir rol oynayabilmesini sağlayabilecektir.

AB'nin NATO müttefikleri arasında askeri ve operasyonel kabiliyeti en yüksek ülke olarak ABD'nin AB ile güvenlik ortaklığının geleceğinin NATO üzerinden okunduğu çalışmada NATO'ya AB bünyesinde yükselen tepkideki artış, tartışma konusu olmuştur. NATO'nun AB'nin askeri güvenliğini sağlayan ana örgütlenme olarak rolüne ne ölçüde devam edeceği, ABD'nin Asya-Pasifik eksenine doğru kayan jeostratejik algısının buna ne yönde etki edeceği ve bu çerçevedeki karşılıklı söylemler, çalışmada analiz edilmiştir. Batı dünyasının Atlantik'in iki tarafında da liberal demokrasinin ve kapitalist ekonomik sistemin büyük bir kriz içerisinde olduğu konusunda hemfikir olduğunu söylemek mümkündür. Çin'in yükselişi ve Rusya'nın artan revizyonizmi hem Kuzey Amerika hem de Avrupa'da önemli bir tehdit olarak algılanmaktadır. Söz konusu tehditlerin dışa vurulduğu söylemlerde de Atlantik'in iki tarafında gittikçe uyumlaşan söylemler yükselmektedir. Fakat Avrupa'nın ABD ile askeri ortaklığına ve NATO ittifakına olan güveni, Başkan Trump'ın NATO karşıtı söylemleri, NATO'nun Afganistan'dan çekilme sürecini yönetme şekli ve AUKUS paktının ilanı sebebiyle önemli ölçüde zayıflamıştır. Kaybedilen güvenin yeniden kazanılması ve ABD-AB savunma ortaklığının NATO güvenlik şemsiyesi ekseninde onarılp yeniden güçlendirilmesi mümkündür. Söz konusu onarım ve güçlendirme, AB'nin kısa ve orta vadeli güvenliğinin sağlanması için bir gereklilik konumundadır.

AB dış güvenlik ve savunmasında kritik rol oynayabilecek ülkelerden biri de Türkiye'dir. Gerek Doğu Akdeniz'de keşfedilen hidrokarbon kaynaklarının paylaşımı özelinde artan gerilim gerekse Brüksel ve Ankara arasındaki ilişkilerin son yıllarda kötüleşmesi, AB-Türkiye işbirliğini zayıflatmakta ve çift taraflı bir güvenlik ortaklığının sahip olabileceği yüksek potansiyeli baltalamaktadır. Oysa Orta Doğu ekseninde operasyonel kabiliyeti son derece yüksek olan Türkiye, AB'nin doğu sınırlarının güvence altına alınmasında çok önemli bir askeri rol üstlenebilecektir. Hem ABD hem de AB algısında gittikçe güçlenen Rusya tehdidinin dengelenebilmesinde de Türkiye, sahip olduğu eşsiz jeostratejik konum ile ittifak kurulabilecek en önemli müttefikler arasındadır. Türkiye'nin AB ile kuracağı derin bir askeri ittifak, iki tarafın da güvenliğine önemli katkılar sağlayabilecektir. Yakın gelecekte Türkiye-AB ilişkilerinin onarılarak olumlu bir güzergâha evrilmesi, bu sebeplerden ötürü iki tarafın da faydasına olacaktır.

Bağımsız bir Avrupa güvenlik ve savunma politikasının mümkün olup olmadığı sorusu ve AB ordusu fikri ise AB güvenlik gündemini meşgul eden önemli konular arasındadır. Başkan Trump yönetimi boyunca ABD güdümündeki NATO güvenlik şemsiyesine duyulan güvenin gittikçe azalması ve Başkan Biden döneminde ilan

edilen AUKUS paktının söz konusu güvensizliği daha da artırması, AB üye ülkelerinin ABD ile güvenlik ortaklıklarını ve NATO'nun geleceğini sorgulamalarına neden olmuştur. Bu durum sonucunda, uzun bir tarihi geçmişi olan "Avrupa Ordusu" tasarısı AB siyaseti ve bürokrasisi içerisinde yeniden destek zemini elde etmeye başlamıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre AB kamuoyu genelinde bir AB ordusunun kurulmasına yönelik kamuoyu desteği, fikre yönelik muhalefete kıyasla daha yüksek görünmektedir. Birlik içerisinde Rusya tehdidinde karşı en yüksek tedirginliği taşıyan üyelere birisi olan Polonya, önemli bir askeri güç artırımına gitmeyi planlamaktadır. Birlik içerisindeki en güçlü profesyonel orduya sahip olan Fransa, AB ordusu fikrini en ateşli savunan üye konumundadır. Fikre daha ihtiyatlı yaklaşan Almanya ise, dev silah endüstrisi ile söz konusu ordunun "lojistik lokomotif" konumuna gelebilecektir. Ortak bir AB askeri gücünün oluşturulması Birlik içerisindeki "biz" kimliğini kuvvetlendiren bir etken olabilecek, AB'nin siyasal bütünleşme sürecine ivme katabilecektir. Öte yandan Avrupa ülkelerinin Avrupa kıtasını savunmada kendine yetebilirlik düzeyleri, mevcut planlamalar ve adımlar göz önünde bulundurulduğunda yakın ve orta vadeli gelecekte kendi kendini savunabilen bir Avrupa portresinin çizilmesinin oldukça zor olduğunu göstermektedir. Bu durum, Rusya-Ukrayna Savaşı ve Çin'in askeri kapasitesinin yükselişi ile birleştiğinde NATO güvenlik ittifakını Avrupa güvenliği ile adeta eş anlamlı hale getirmektedir. Dolayısıyla AB, hem NATO ittifakına olan askeri ve ekonomik katkısını güçlendirmeye hem de operasyonel kabiliyeti en yüksek NATO müttefikleri olan Türkiye, Birleşik Krallık ve ABD ile ilişkilerini ortak güvenlik ve savunma bağlamında olabildiğince geliştirmeye odaklanmalıdır. Bu üç ülke ile girilen genişletilmiş ve derinleştirilmiş ikili güvenlik diyalogları, 21. yüzyıl boyunca AB güvenlik ve savunmasının çok daha sağlam temeller üzerine oturmasına neden olabilecektir. NATO güvenlik şemsiyesi çerçevesinde bu üç ülke ile AB arasında günümüzde gözlemlenenen daha üst düzeyde güvenlik ortaklıkları oluşturulması, AB'ye yöneltilen dış güvenlik tehditlerine karşı kuvvetli bir caydırıcılık teşkil edebilecektir.

24 Şubat 2022 günü başlayan ve Mart 2022 itibarı ile uluslararası ilişkilerin gündemini en çok meşgul eden konu haline gelen Rusya'nın Ukrayna'yı işgali ise, AB'yi bağımsız bir güvenlik ve savunma politikası takip etmekten ziyade NATO şemsiyesini güçlendirmeye güdülenmektedir. Öyle ki, Rusya söz konusu işgal ile adeta "yeni bir dünya düzenini" tetiklemiştir. Son 30 yılın güvenlik paradigmasını baştan aşağı değiştiren bu olay, artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını mesajını vermektedir. Bir tarafta Batı ittifakının, diğer tarafta ise farklı ama uyumlaştırılabilir emelleri olan Rusya ve Çin'in bulunduğu yeni bir Soğuk Savaş'ın çanlarının çaldığı söylenebilmektedir. AUKUS'un yeni bir bölgesel blok olarak Asya'da ortaya çıkışı ise, söz konusu Soğuk Savaş potansiyelini Güneydoğu Asya bölgesinde kuvvetlendirmektedir. Rusya'nın Hint-Pasifik bölgede AUKUS gibi bir oluşuma olumsuz bakması, karşılıklı bloklaşmayı daha da netleştirmektedir. AB'nin güvenliğini garanti altına alması için ABD, Birleşik Krallık ve Türkiye ile yakın güvenlik işbirliklerine girişmek zorunda olduğu fikri, gittikçe güçlenen bir jeopolitik zemin kazanmaktadır.

NATO ülkelerinin Rusya'ya uyguladığı yaptırımlara Türkiye'nin katılmaması ise, en etkili NATO üyelerinden biri olan Türkiye'nin Batılı müttefikler ile ilişkileri konusunda bir soru işareti konumundadır. Bir taraftan Ankara'nın Rusya'ya karşı verilen mücadelede kolaylaştırıcı rolünü göz ardı etmeyen Washington, diğer taraftan Türkiye'yi Rusya'nın ekonomik açıdan dünyaya açılma noktası haline gelmeme konusunda uyarılmaktadır. Bu konudaki tartışmaların yönelimi hem Türkiye-AB-ABD güvenlik ilişkilerini yeni bir düzleme oturtabilecek hem de AB'nin güvenliğini doğrudan etkileyebilecektir.

Görüldüğü üzere AB, çalışmada incelenen ve Birliğin güvenlik ortaklığı kurmasının bir gereklilik olduğu üçüncü ülkelerden üçü ile de önemli siyasi, kurumsal ve sosyoekonomik sorunlar yaşamaktadır. Söz konusu sorunlu havanın üç ülke ekseninde de aşarak pozitif bir düzleme oturtulması ve karşılıklı güvenlik ve savunma ortaklıklarının güçlendirilmesi, AB güvenliğinin kısa ve orta vadede sağlanması için önemli bir gerekliliktir. Bu bağlamda çalışma, AB güvenliğinin sağlanmasında izlenebilecek en sağlıklı güzergâhın üçüncü ülkelerle hem NATO hem de ikili ilişkiler bağlamında geliştirilen güvenlik ve savunma ortaklıkları ile ortak bir AB askeri gücünün birleştirilmesi olduğunu öne sürmektedir. Bu sayede AB güvenliğinin uzun vadeli sürdürülebilirliği, hem bağımsız hareket edebilen kuvvetli bir AB askeri gücü hem de üçüncü ülkelerle geliştirilen güçlü ve kapsamlı ittifaklar tarafından garanti altına alınabilecektir.

Kaynakça

ABC News, "Australia to get nuclear-powered submarines, will scrap \$90b program to build French-designed subs". <https://www.abc.net.au/news/2021-09-15/allied-naval-united-states-biden-australia-nuclear-submarines/100465628> (erişim tarihi: 01.11.2021).

Adar, S., & Toygür, İ. (2020). Turkey, the EU and the Eastern Mediterranean Crisis. *Militarization of Foreign Policy and Power Rivalry*. Centre for Applied Turkey Studies, (62): 1-4. <https://doi.org/10.18449/2020C62>.

Al Jazeera, "Why did Turkey lift its veto on Finland and Sweden joining NATO?". <https://www.aljazeera.com/news/2022/6/29/why-did-turkey-lift-its-veto-on-finland-sweden-joining-nato-explainer> (erişim tarihi: 30.06.2022).

Amaro, S., "Europe needs to start thinking more like the U.S. on security, former German vice chancellor says". <https://www.cnn.com/2021/10/01/europe-needs-to-start-thinking-more-like-the-us-on-security-former-german-vice-chancellor-says.html> (erişim tarihi: 01.11.2021).

Altıntaş, A., & Demirci, Z., "İsveç ve Finlandiya, Türkiye ile imzalanan üçlü memorandumdan memnun". <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/isvec-ve-finlandiya-turkiye-ile-imzalanan-uclu-memorandumdan-memnun/2625209> (erişim tarihi: 30.06.2022).

Bartels, H., "Germany's armed forces are going to be fully equipped again for the tasks they face". <https://www.german-times.com/germanys-armed-forces-are-going-to-be-fully-equipped-again-for-the-tasks-they-face/> (erişim tarihi: 18.12.2021).

BBC, "Belarus border crisis: How are migrants getting there?". <https://www.bbc.com/news/59233244> (erişim tarihi: 08.04.2022).

BBC, "Ukraine war in maps: Tracking the Russian invasion". <https://www.bbc.com/news/world-europe-60506682> (erişim tarihi: 08.04.2022).

Bond, I., "Post-Brexit Foreign, Security and Defence Co-operation: We Don't Want to Talk About It". <https://www.cer.eu/publications/archive/policy-brief/2020/post-brexit-foreign-security-and-defence-co-operation-we-dont> (erişim tarihi: 05.12.2021).

CBS News, "Finland and Sweden officially apply to join NATO despite Russia's warnings", 18 Mayıs 2022, <https://www.cbsnews.com/news/finland-and-sweden-nato-applications/> (erişim tarihi: 30.06.2022).

Centre for European Reform, "Has Germany Become Europe's Locomotive?". <https://www.cer.eu/insights/has-germany-become-europes-locomotive> (erişim tarihi: 18.12.2021).

Cianciara, A. K., & Szymański, A. (2019). Differentiated integration: towards a new model of European Union-Turkey relations?. *Turkish Studies*, 21(2): 254-273. <https://doi.org/10.1080/14683849.2019.1618190>

CNN, "France's Macron says Australian Prime Minister lied to him on submarine deal". <https://edition.cnn.com/2021/10/31/australia/macron-morrison-australia-france-submarine-deal-intl-hnk/index.html> (erişim tarihi: 01.11.2021).

Council on Foreign Relations, "Belarus in Crisis". <https://www.cfr.org/event/belarus-crisis> (erişim tarihi: 13.12.2021).

Crozier, M., Huntington, S. P., & Watanuki, J. (1975). *The Crisis of Democracy: On the Governability of Democracies*. New York University Press, New York.

Cunha, A., "Post-Brexit EU Defence Policy: Is Germany Leading towards a European Army?". <https://www.e-ir.info/2020/07/05/post-brexit-eu-defence-policy-is-germany-leading-towards-a-european-army/> (erişim tarihi: 30.01.2023).

Debusmann Jr, B., "What weapons will US give Ukraine – and how much will they help?". <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-60774098> (erişim tarihi: 08.04.2022).

Deni, J. R. (2020). Rejuvenating transatlantic relations. The military dimension. S. R. Soare (Ed.), *Turning the Tide. How to rescue transatlantic relations*. EU Institute of Security Studies, Paris, 33-43.

Deutsche Welle, "Germany approves over €1 billion in arms deals to Middle East". <https://www.dw.com/en/germany-approves-over-1-billion-in-arms-deals-to-middle-east/a-56118758> (erişim tarihi: 18.12.2021).

Deutsche Welle, "Poland plans to bolster military amid threats from Belarus, Russia". (erişim tarihi: 12.12.2021).

Dimitriadi, A., Kaya, A., Kale, B., & Zurabishvili, T. (2018). EU-Turkey Relations and Irregular Migration: Transactional Cooperation in the Making. *FEUTURE*, (16): 1-25. <https://doi.org/10.5281/zenodo.2602644>

Erem, O., "Ukrayna savaşı: Rus sermayesi Türkiye'ye yönelebilir mi?". <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-61001117> (erişim tarihi: 08.04.2022).

Euractiv, "Turkey's participation request in EU military project apprehended as 'Trojan horse'". <https://www.euractiv.com/section/defence-and-security/news/turkeys-participation-request-in-eu-military-project-apprehended-as-trojan-horse/> (erişim tarihi: 18.12.2021).

Euronews, "Türkiye, İsveç ve Finlandiya arasında imzalanan anlaşmanın tam metni". <https://tr.euronews.com/2022/06/28/turkiye-isvec-ve-finlandiya-arasinda-imzalanan-anlasmanin-tam-metni> (erişim tarihi: 28.06.2022).

European Commission, "Delivering the European Green Deal". https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en (erişim tarihi: 18.12.2021).

European Commission, "SIS II – Second generation Schengen Information System". https://knowledge4policy.ec.europa.eu/dataset/ds00009_en (erişim tarihi: 09.09.2022).

European Commission, "The European Green Deal Investment Plan and Just Transition Mechanism explained". https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_24 (erişim tarihi: 18.12.2021).

European Council, "EU-China summit via video conference, 22 June 2020". <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2020/06/22/> (erişim tarihi: 18.12.2021).

Eurostat, "From where do we import energy?". <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/energy/bloc-2c.html#carouselControls?lang=en> (erişim tarihi: 20.11.2021).

Fathi, R., "Why the Australia-France submarine deal collapse was predictable". <https://theconversation.com/why-the-australia-france->

- submarine-deal-collapse-was-predictable-168526 (erişim tarihi: 01.11.2021).
- France 24, “Proposals for an EU army re-emerge after Afghan pullout – but many remain ‘hard to convince’”. <https://www.france24.com/en/europe/20210902-proposals-for-an-eu-army-re-emerge-after-afghan-pullout-%E2%80%93-but-many-remain-hard-to-convince> (erişim tarihi: 10.12.2021).
- Fukuyama, F., “Droning On in the Middle East”. <https://www.americanpurpose.com/blog/fukuyama/droning-on/> (erişim tarihi: 18.12.2021).
- Gaub, F. (2020). Do you see what I see? American and European visions of the future. S. R. Soare (Ed.), *Turning the Tide. How to rescue transatlantic relations*. EU Institute of Security Studies, Paris, 18-32.
- Geneva Centre for Security Policy, “The post-Brexit EU-UK relationship: an opportunity or challenge for cyber security?”. <https://www.gcsp.ch/global-insights/post-brexit-eu-uk-relationship-opportunity-or-challenge-cyber-security/> (erişim tarihi: 05.12.2021).
- Global Firepower, “Military Aircraft Strength (2021)”. <https://www.globalfirepower.com/aircraft-total.php> (erişim tarihi: 19.12.2021).
- Global Firepower, “NATO Member States Military Strength (2021)”. <https://www.globalfirepower.com/countries-listing-nato-members.php> (erişim tarihi: 18.12.2021).
- Goldenberg, R., “EU and NATO react harshly to Russia’s Ukraine invasion”. <https://www.dw.com/en/eu-and-nato-react-harshly-to-russias-ukraine-invasion/a-60895079> (erişim tarihi: 08.04.2022).
- Herszenhorn, D. M., “Europe’s NATO problem”. <https://www.politico.eu/article/europe-nato-problem-defense-procurement-training-research/> (erişim tarihi: 31.01.2023).
- Hever, S., “More weapons and fewer pastors: Germany’s new coalition has plans for Israel and Palestine”. <https://www.middleeasteye.net/news/germany-israel-palestine-plans-new-government-more-weapons> (erişim tarihi: 18.12.2021).
- Ikenberry, G. J. (1988-1989). Institutions, strategic restraint and the persistence of American postwar order. *International Security*, 23(3): 43-78. <https://doi.org/10.2307/2539338>
- International Churchill Society, “The Sinews of Peace (‘Iron Curtain Speech’). <https://winstonchurchill.org/resources/speeches/1946-1963-elder-statesman/the-sinews-of-peace/> (erişim tarihi: 18.12.2021).
- Jankowicz, M., “A Ukrainian TV host crowdfunded \$20 million to buy Bayraktar drones. The company making them refused the money and said it’d donate the aircraft instead.”. <https://www.businessinsider.com/bayraktar-firm-refuses-20m-says-will-donate-drones-to-ukraine-2022-6> (erişim tarihi: 29.06.2022).
- Jonathan Masters, “How NATO Will Change If Finland and Sweden Become Members”. <https://www.cfr.org/in-brief/how-nato-will-change-if-finland-and-sweden-become-members> (erişim tarihi: 30.06.2022).
- Kınikoğlu, S., “Necessary friends: Turkey’s improving relationship with the West”. <https://ecfr.eu/article/necessary-friends-turkeys-improving-relationship-with-the-west/> (erişim tarihi: 08.04.2022).
- Kupchan, C. A., “Europe’s Response to the U.S.-UK-Australia Submarine Deal: What to Know”. <https://www.cfr.org/in-brief/europes-response-us-uk-australia-submarine-deal-what-know> (erişim tarihi: 01.11.2021).
- Lau, S., Lynch, S. & Barigazzi, J., “EU rings alarm bell on China – but isn’t sure how to respond”. <https://www.politico.eu/article/after-russia-debacle-eu-leaders-grow-wary-of-china-xi-jinping/> (erişim tarihi: 27.01.2023).
- Leonard, M., “The false promise of AUKUS”. <https://ecfr.eu/article/the-false-promise-of-aucus/> (erişim tarihi: 01.11.2021).
- Mayer, M. (2018). China’s Rise as Eurasian Power: The Revival of the Silk Road and Its Consequences. Maximilian Mayer (Ed.), *Rethinking the Silk Road: China’s Belt and Road Initiative and Emerging Eurasian Relations*. Springer Nature Singapore Pte. Ltd., Singapur, 1-42.
- Ministère de l’Europe et des Affaires étrangères, “Elysée Treaty”. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/germany/france-and-germany/elysee-treaty/> (erişim tarihi: 10.12.2021).
- Ministère de l’Europe et des Affaires étrangères, “Franco-German Treaty of Aachen”. <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/germany/france-and-germany/franco-german-treaty-of-aachen/> (erişim tarihi: 10.12.2021).
- NATO, “A SHORT HISTORY OF NATO”. https://www.nato.int/cps/en/natohq/declassified_139339.htm (erişim tarihi: 01.11.2021).
- NATO, “NATO 2030: United for a New Era”. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf (erişim tarihi: 27.01.2023).
- NATO, “NATO Allies agree to further strengthen and sustain support for Ukraine”. https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_194319.htm (erişim tarihi: 08.04.2022).
- NATO, “Opening remarks by NATO Secretary General Jens Stoltenberg on NATO 2030 and the importance of strengthening the transatlantic bond in the next decade and beyond”. https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_181208.htm (erişim tarihi: 18.12.2021).
- Ott, A. (2020). EU-Turkey cooperation in migration matters: a game changer in a multi-layered relationship?. F. Ippolito, G. Borzoni & F. Casolari (Ed.), *Bilateral Relations in the Mediterranean*. Edward Elgar Publishing Limited, Gloucestershire, 184-213.
- Pape, R. (2005). Soft balancing against the United States. *International Security*, 30(1): 7-45. <https://doi.org/10.1162/0162288054894607>
- Patnaik, P. (1982). On the Economic Crisis of World Capitalism. *Social Scientist*, 10(5): 19-41. <https://doi.org/10.2307/3520256>
- Perot, E., “The Aukus agreement, what repercussions for the European Union?”. <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0608-the-aukus-agreement-what-repercussions-for-the-european-union> (erişim tarihi: 13.09.2022).
- Politico, “The EU can steam ahead on Franco-German locomotive”. <https://www.politico.eu/article/the-eu-can-steam-ahead-on-franco-german-locomotive/> (erişim tarihi: 18.12.2021).
- Pongsudhirak, T., “Southeast Asia’s New-Old Cold War”. <https://www.project-syndicate.org/commentary/us-china-new-cold-war-southeast-asia-by-thitinan-pongsudhirak-2022-02> (erişim tarihi: 31.01.2023).
- Rees, W. (2017). America, Brexit and the security of Europe. *The British Journal of Politics and International Relations*, 00(0): 1-15. <https://doi.org/10.1177/1369148117711400>
- Reiners, W., & Turhan, E. (2021). Current Trends and Future Prospects for EU-Turkey Relations: Conditions for a Cooperative Relationship. W. Reiners & E. Turhan (Ed.), *EU-Turkey Relations. Theories, Institutions and Policies*. Palgrave Macmillan ve Springer Nature Switzerland, Cham, 397-432.
- Reuters, “EU to aim for rapid deployment force without U.S. help by 2025, document says”. <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/eu-aim-rapid-deployment-force-without-us-assets-by-2025-document-says-2021-11-16/> (erişim tarihi: 10.12.2021).
- Rossomando, “How Poland Just Lost to Russia in a Massive Wargame (And What It Means)”. <https://nationalinterest.org/blog/buzz/how-poland-just-lost-russia-massive-wargame-and-what-it-means-178578> (erişim tarihi: 12.12.2021).
- Sabah, “Finlandiya ve İsveç’in NATO üyeliğine Türkiye’den ilk veto”, 19 Mayıs 2022, <https://www.sabah.com.tr/dunya/finlandiya-ve-isvecin-nato-uyeligine-turkiyeden-ilk-veto-5998362> (erişim tarihi: 30.06.2022).
- Sabbagh, D., “UK to announce fresh military aid package for Ukraine”, <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/07/uk-and-ukrainian-ministers-meet-to-plan-next-round-of-military-aid> (erişim tarihi: 08.04.2022).
- Saha, P., “From ‘Pivot to Asia’ to Trump’s ARIA: What drives the US’ Current Asia policy?”. <https://www.orfonline.org/research/from-pivot-to-asia-to-trumps-aria-what-drives-the-us-current-asia-policy-61556/> (erişim tarihi: 01.11.2021).
- Sheahan, M., & Marsh, S., “Germany to increase defence spending in response to ‘Putin’s war’ – Scholz”. <https://www.reuters.com/business/aerospace-defense/germany-hike->

- defense-spending-scholz-says-further-policy-shift-2022-02-27/ (erişim tarihi: 08.04.2022).
- Siddi, M., Karjalainen, T., & Jokela, J. (2022). Differentiated Cooperation in the EU's Foreign and Security Policy: Effectiveness, Accountability, Legitimacy. *The International Spectator. Italian Journal of International Affairs*, 57(1): 107-123. <https://doi.org/10.1080/03932729.2022.2026683>
- Soare, S. R. (2020). Introduction: The fragile, unbreakable transatlantic bond. S. R. Soare (Ed.), *Turning the Tide: How to rescue transatlantic relations*. European Union Institute for Security Studies, Paris, 6-17.
- Soare, S. R. (2020). Partners in need or partners in deed? How EU-NATO cooperation shapes transatlantic relations. *Turning the Tide: How to rescue transatlantic relations*. European Union Institute for Security Studies, Paris, 44-59.
- Solaker, G., "Türkiye-ABD ilişkileri: Masada neler var?". <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-abd-ili%C5%9Fkileri-masada-neler-var/a-61404135> (erişim tarihi: 08.04.2022).
- Solaker, G., "Türkiye Rusya yaptırımlarına katılır mı?". <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-rusya-yapt%C4%B1r%C4%B1mlar%C4%B1na-kat%C4%B1l%C4%B1r-m%C4%B1/a-61123014> (erişim tarihi: 08.04.2022).
- Soylu, R., "Ukraine received 50 Turkish Bayraktar TB2 drones since Russian invasion". <https://www.middleeasteye.net/news/russia-ukraine-war-tb2-bayraktar-drones-fifty-received> (erişim tarihi: 29.06.2021).
- Sobarini, E., Dadang, D., Rajab, A., & Waluyo, S. D. (2021). AUKUS Pact in the Perspective of Security Dilemma. *International Journal of Social Science And Human Research*, 4(12): 3981-3985. <https://doi.org/10.47191/ijsshr/v4-i12-74>
- Statista, "Where Support Is Highest For An EU Army". <https://www.statista.com/chart/16756/percentage-of-respondents-who-support-the-creation-of-an-eu-army/> (erişim tarihi: 10.12.2021).
- Svendsen, Ø. (2021). The Security and Defense Aspect of Brexit: Altering the Third Country Balance? M. Riddervold, J. Trondal & A. Newsome (Ed.), *The Palgrave Handbook of EU Crises*. Palgrave Macmillan ve Springer Nature Switzerland, Cham, 525-543.
- Sweeney, S., & Winn, N. (2021). Do or die? The UK, the EU, and internal / external security cooperation after Brexit. *European Political Science*, (21): 237-254. <https://doi.org/10.1057/s41304-021-00322-0>
- Tekin, F. (2021). Differentiated Integration: An Alternative Conceptualization of EU-Turkey Relations. W. Reiners & E. Turhan (Ed.), *EU-Turkey Relations. Theories, Institutions and Policies*. Palgrave Macmillan ve Springer Nature Switzerland, Cham, 157-181.
- The Economist, "Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead". <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead> (erişim tarihi: 01.11.2021).
- The New York Times, "A European Army? The Germans and Dutch Take a Small Step". <https://www.nytimes.com/2019/02/20/world/europe/germany-defense-spending-european-army.html> (erişim tarihi: 12.12.2021).
- The New York Times, "Trump Discussed Pulling U.S. From NATO, Aides Say Amid New Concerns Over Russia". <https://www.nytimes.com/2019/01/14/us/politics/nato-president-trump.html> (erişim tarihi: 18.12.2021).
- The Reality of Aid Network, "Biden's Pivot to Asia amid China's Expanding Influence". <https://realityofaid.org/bidens-pivot-to-asia/> (erişim tarihi: 01.11.2021).
- The White House, "Joint Leaders Statement on AUKUS". <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/15/joint-leaders-statement-on-aucus/> (erişim tarihi: 01.11.2021).
- The World Bank, "Military expenditure (% of GDP) – European Union". <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?end=2020&locations=EU&start=2016> (erişim tarihi: 18.12.2021).
- Tokyay, M., "Austria rejects EU military cooperation with Turkey". <https://www.arabnews.com/node/1901761/middle-east> (erişim tarihi: 19.12.2021).
- Trondal, J., Riddervold, M., & Newsome, A. (2021). Brexit: An Introduction. M. Riddervold, J. Trondal & A. Newsome (Ed.), *The Palgrave Handbook of EU Crises*. Palgrave Macmillan ve Springer Nature Switzerland, Cham, 507-510.
- United States Department of State, "Communist China and the Free World's Future". <https://2017-2021.state.gov/communist-china-and-the-free-worlds-future-2/index.html> (erişim tarihi: 18.12.2021).
- Wende, A. (2022). Emergence of AUKUS Pact As a Regional Bloc and Its Implications in Asia Contient. *Jurnal Diplomasi Pertahanan*, 8(1): 44-60. <https://doi.org/10.33172/jdp.v8i1.886>
- Whitman, R. G. (2020). Missing in action: The EU-UK foreign, security and defence policy relationship after Brexit. *European View*, 19(2): 222-229. <https://doi.org/10.1177/1781685820975877>
- Wilson, T. J. (2021). EU-UK criminal justice and security cooperation after Brexit: A perspective. *Forensic Science International: Synergy*, 3(100144): 1-3. <https://doi.org/10.1016/j.fsisy.2021.100144>
- World Population Review, "Largest Air Forces in the World 2021". <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/largest-air-forces-in-the-world> (erişim tarihi: 19.12.2021).
- Yanık, T., "Baykar, Ukrayna'ya 3 adet Bayraktar TB2 SIHA hibe etti". <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/baykar-ukraynaya-3-adet-bayraktar-tb2-siha-hibe-etti/2623979> (erişim tarihi: 29.06.2022).
- Yun, T., "What Russia's invasion of Ukraine says about its military capabilities". <https://www.ctvnews.ca/world/what-russia-s-invasion-of-ukraine-says-about-its-military-capabilities-1.5833279> (erişim tarihi: 08.04.2022).